

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Demografický vývoj Lokte v 19. století

Bakalářská práce

Jan Pavlíček

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. dubna 2023

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji panu Doc. PhDr. Janu Kiliánovi Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a také své rodině, která mě během tvorby práce podporovala.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje demografickému vývoji v Lokti v 19. století. Cílem práce je zachytit a popsat demografický vývoj města Loket v 19. století za pomoci digitalizovaných matrik, odborné literatury, periodik a internetových zdrojů. Výsledkem práce, k němuž došlo za použití anonymní excerpce dat, je přehledné znázornění vývoje obyvatelstva z hlediska porodnosti, úmrtnosti a sňatečnosti. Výsledky výzkumu jsou porovnávány se závěry v jiných lokalitách ve stejném století.

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the demographic development in Loket in the 19th century. The aim of the thesis is to capture and describe the demographic development of the town of Loket in the 19th century using digitalized registers, specialized literature, periodicals, and Internet sources. The result of the thesis, which was carried out using anonymous data excerpts, is a clear representation of the population development in terms of fertility, mortality, and marriage rate. The research results are compared with findings from other locations in the same century.

Klíčová slova

Loket; historická demografie; 19. století; porodnost; úmrtnost; sňatečnost

Keywords

Loket; historical demography; 19th century; natality; mortality; nuptality

Obsah

Úvod	9
1 Historická demografie	11
1.1 Úvod do historické demografie	11
1.2 Historická demografie a její vývoj v Československu	11
1.3 Moderní historická demografie	14
1.4 Časopis Historická demografie	14
2 Historie Lokte	16
3 Porodnost	18
3.1 Obecná porodnost v českých zemích	18
3.2 Počet narozených	19
3.3 Sezónní rozložení porodnosti	21
3.4 Nemanželské děti	23
4 Úmrtnost	26
4.1 Obecná úmrtnost v českých zemích	26
4.2 Počet zemřelých	29
4.3 Sezónní rozložení úmrtnosti	31
4.4 Průměrný věk zemřelých	32
4.5 Zemřelí podle věkových skupin	37
4.6 Dětská úmrtnost a kojenecká úmrtnost	39
5 Sňatečnost	43
5.1 Obecná sňatečnost v českých zemích	43
5.2 Celkový počet sňatků	44
5.3 Rodinný stav snoubenců	46
5.4 Sezónní rozložení	48
5.5 Průměrný věk snoubenců	50
Závěr	59

Summary.....	63
Zdroje	64
Přílohy	I
Seznam tabulek a grafů	VII

Seznam zkratk

ČSAV – Československá akademie věd

AV ČR – Akademie věd České republiky

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje demografickému vývoji města Loket od roku 1800 až do roku 1899. Město Loket jsem si zvolil kvůli tomu, že z této lokality pocházím. Léta výzkumu jsem směřoval do 19. století, protože o tomto období existuje asi nejvíce materiálů a zdrojů ohledně demografické historie.

Cílem práce je zachytit a popsat demografický vývoj Lokte v 19. století za pomoci anonymní excerpce dat z digitalizovaných matričních knih, které se staly primárním zdrojem při mém bádání a za pomoci zjištěných údajů o sňatečnosti, úmrtnosti a porodnosti analyzovat populační vývoj. Bakalářská práce je doplněna výtahy z odborné literatury, periodik a internetových zdrojů.

Obsah práce je členěn do několika dílčích kapitol. Úvodní kapitola je věnována historické demografii, kdy je upřena pozornost na základní vymezení historické demografie nebo na prameny, které musí historik nebo demograf využít při svém bádání. V této kapitole je také nastíněn historický vývoj historické demografie v Československu potažmo v České republice. Jsou zde jmenováni významní badatelé, kteří se věnovali historické demografii, a tím se zasloužili o její samotný rozvoj. Tuto kapitolu uzavírá menší podkapitola, která shrnuje minulost a současnost časopisu Historická demografie.

Stěžejním obsahem práce jsou 3 kapitoly, které se důkladně věnují základním demografickým ukazatelům, a sice porodnosti, sňatečnosti a úmrtnosti. Primárním zdrojem při tvorbě těchto kapitol se staly digitalizované matriky, doplněné odbornou literaturou. V úvodu v každé z těchto kapitol je stručně nastíněn obecný vývoj situace v českých zemích z hlediska sňatečnosti, úmrtnosti a porodnosti v 19. století. Závěry z výzkumu jsou zaznamenány v přehledných tabulkách a grafech. Výsledky samotného výzkumu jsou porovnávány s jinými regionálními pracemi zaměřenými na historickou demografii.

V kapitole o porodnosti je výzkum sledován z několika hledisek. Jedním z těchto hledisek je vývoj a celkový počet narozených dětí v Lokti v 19. století. Samozřejmě se nerodily děti pouze manželským párům, ale na svět přicházely také děti počaté mimo manželství a právě těmto dětem je věnována jedna celá subkapitola. Kapitola porodnosti je doplněna sezónním rozložením porodnosti, kde se bude zjišťovat, v jakých měsících přicházely děti na svět.

Výzkum úmrtnosti se věnuje vývoji a celkovému počtu úmrtí v Lokti v 19. století. Úmrtnost je dále zkoumaná z hlediska poměru mezi úmrtností žen a mužů. Významnou částí

kapitoly je výzkum úmrtí podle věkových skupin se zvláštním zřetelem k dětské a kojenecké úmrtnosti, které tvořily velký podíl z celkového počtu úmrtí. Dále je pozornost směřována na průměrný věk úmrtí a na měsíce, ve kterých lidé umírali.

Závěrečná výzkumná kapitola se zabývá sňatečností. Je zde zkoumán celkový počet sňatků v Lokti v celém 19. století. Je sledován průměrný věk a rodinný stav snoubenců při vstupu do svazku manželského. Kapitulu doplňuje sezónní rozložení sňatků na základě měsíců, ve kterých probíhaly.

1 Historická demografie

1.1 Úvod do historické demografie

Demografie je věda, která se zabývá otázkami počtu, složení, rozmístění, pohybu a reprodukce lidské populace. Jedná se o vědu, která se svým studiem a metodami překrývá s ostatními vědními obory, kterými jsou například sociologie a politická ekonomie. Historická demografie je oborem, který je nedílnou složkou demografické vědy.¹ Soustředí se na demografickou reprodukci v období, kdy ještě neexistovaly pravidelné státní demografické statistiky.² Zabývá se retrospektivním vývojem populace, ovšem je nucena přizpůsobovat se dochovaným pramenům, neboť tyto prameny nevznikaly primárně z potřeb demografie, ale za jiným účelem, kterým může být daňová evidence nebo církevní úkony. Rozlišujeme dvě skupiny demografických pramenů, tou první je statický obraz obyvatelstva v určitém časovém úseku, zpravidla jsou to soupisy nebo sčítání lidu. Druhým typem pramenů jsou matriky, které soustavně evidují změny v populaci.³

1.2 Historická demografie a její vývoj v Československu

Historická demografie patří mezi nejvýznamnější interdisciplinární vědní obory o člověku a společnosti, přestože postoj historických škol k pojmu historická demografie je velmi rozličný. Jacques Dupâquier, který je autorem řady významných studií o historických populacích, označil za kmotry historické demografie Louise Henryho, Pierra Gouberta a Marcela Reinharda. Dupâquier označil příručku, která využívala demografickou analýzu registry obyvatelstva z předstatistického období, jako první počín historické demografie. Příručku vytvořil Louis Henry a Michel Fleury a vydána byla francouzským Národním ústavem pro demografická studia.

Nová metoda historické demografie se poprvé objevila na světovém kongresu historické vědy konaném v Stockholmu roku 1960, kde Louis Henry informoval ostatní účastníky o výsledcích své metody. Henryho metoda budila emoce, například u Fernanda Braudela, který tvrdil, že Henryho metoda je pouze metodologickou inovací demografické vědy. Historici, kteří se věnovali problematice obyvatelstva, časem pochopili, že Henryho metoda pro ně znamená objev nového nástroje, který prohloubí pozorování života minulých populací. Výsledkem řady diskusí o nových metodách historické demografie byl zvýšený zájem o historické prameny

¹ MAUR, Eduard. *Základy historické demografie*. Praha, 1983. s. 5-6.

² VESELÁ, Jana. *Úvod do demografie*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. ISBN 80-7194-339-8. s. 6.

³ MAUR, Eduard. *Základy historické demografie*. Praha, 1983. s. 6-7.

k dějinám obyvatelstva, o bibliografii prací o těchto dějinách v národních historiografiích a o historii populací v národních dějinách.

Zájem se projevil i v zemích mimo Francii. Začaly vznikat nové instituce, orientované na historickou demografii i ve střední a východní Evropě. V Polsku si akademie věd zřídila při svém Komitétu demografických věd historicko-demografickou sekci, která od roku 1967 začala vydávat svůj sborník. Katedra statistiky budapešťské univerzity Loránda Eötvöse také začala vydávat od roku 1971 svůj sborník. Estonská akademie věd v Tallinnu si v roce 1969 vytvořila komisi pro historickou demografii a v Rumunsku se v sedmdesátých letech vytvořila skupina historických demografů pod patronátem Stefana Pascu. Na těchto případech lze vyzorovat určité sblížení západní a východní historiografie, což po hluchém období v padesátých letech byla vítaná změna.

Československo také zachytilo evropský vývoj v oblasti historické demografie. V roce 1963 vytvořila Ludmila Kárníková práci, která se věnovala vývoji obyvatelstva v českých zemích od roku 1754 do roku 1914. Do své práce zařadila zjištěné skutečnosti o přirozeném a mechanickém pohybu obyvatelstva do nových kontextů, a sice ekonomických a socio-profesních vztahů. Snažila se srovnat populační procesy v různých oblastech českých zemí a tím se co nejvíce přiblížit pravděpodobnému výkladu regionálních rozdílů v úmrtnostních poměrech, v reprodukčním chování nebo v příčinách migrací. Její práce měla světový přínos v oblasti metodologie zkoumání populačního vývoje v 19. století. Ludmila Kárníková zvolila za hlavní pramen svého výzkumu pramenná díla demografické statistiky, ale neomezila se pouze na statistiky, které vzešly ze sčítání v habsburské monarchii od 19. století, nýbrž využila i starších soupisů. Nejstarším soupisem, který využila, byl soupis za vlády Marie Terezie z roku 1754. Ludmila Kárníková se při vytváření svého díla inspirovala například u Antonína Boháče, který publikoval v polovině 20. století.⁴

Meziválečná demografická literatura se spíše klonila k sociologickým než k historickým hodnocením, přestože se zabývala populačním vývojem i dávných historických období. Výjimkou v české demografické literatuře meziválečného období je edice materiálů k nejstarším soupisům obyvatelstva Čech, Moravy a Slezska, kterou vydal středoškolský učitel historie František Dvořáček. Jeho práce byla ojedinělou záležitostí v oblasti využití starších pramenů k dějinám obyvatelstva českých zemí. Tomu odpovídal nezájem ze strany ostatních historiků o Dvořáčkovu edici. Zájem o nejstarší soupisy obyvatel se začal zvyšovat až po druhé

⁴ *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1991 roč. 89, č. 4, ISSN 0862-6111 s. 519-522.

světové válce. O tom svědčí fakt, že Dvořáčkovu edici jako první využila ke kritickému rozboru demografických údajů až Ludmila Kárníková.

Když v roce 1959 vyšlo první číslo sborníku Statistika a demografie v nakladatelství ČSAV, představili se v něm Vladimír Srb a Milan Kučera, kteří se jako demografové zabývali historickou problematikou, a sice uveřejnili stať o vývoji obyvatelstva českých zemí v 19. století. Ladislav Růžička a Ján Svetoň se zase zabývali tématem vývoje úmrtnosti. Díky článkům publikovaných v tomto sborníku se českým historikům otevřela možnost seznámit se s detailnějšími mírami přirozené reprodukce obyvatelstva českých zemí. V tomto ohledu se také stala významnou samostatná studie Zdeňka Vávry, která srovnávala vývoj reprodukce obyvatelstva českých zemí v období 1870 až 1944 s vývojem v ostatních zemích.

Další autor, který stojí za povšimnutí, je Zdeněk Pavlík, který sepsal Nástin populačního vývoje světa. Jeho dílo se zařadilo mezi významné poválečné pokusy o nová zpracování světových dějin obyvatelstva. Jeho koncepce vyzvedávala proces demografické revoluce, což je masový přechod obyvatelstva k plánovanému rodičovství. Práce Ludmily Kárníkové a Zdeňka Pavlíka pozvedly úroveň vědomostí, které mohl český čtenář získat zejména v problematice demografického vývoje 19. a 20. století na nadprůměrný mezinárodní standard. Ovšem jejich publicita byla daleko menší, než kterou by za tato díla získali autoři ze západní Evropy.

V roce 1964 byla založena Československá demografická společnost při ČSAV. Za cíl si kladla zejména zlepšení mezinárodních kontaktů, podporu rozvoje demografické vědy a prohloubení styků s přírodovědnými a humanitními obory. Dokonce byli pozváni i historikové, aby se spolupodíleli na pracích v hlavním výboru.

V šedesátých letech 20. století se vytvořila skupina historické demografie při katedře československých dějin na filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Zakladatelem skupiny byl vedoucí katedry Václav Husa, který jako jeden z mála měl možnost účastnit se zahraničních konferencí a konfrontovat se s problematikou historické demografie. Václav Husa brzy po založení skupiny zemřel, po něm se do čela skupiny postavil Eduard Maur. Po několika letech dochází ke sloučení této skupiny se skupinou historické demografie při Československé demografické společnosti při ČSAV.

Krátce po svém založení začala demografická společnost navazovat mezinárodní kontakty, které byly zpočátku organizovány pouze v rámci východního bloku, přesto se jednalo o úspěšná setkání, kde čeští demografové velmi často plnili roli inspirátora pro

východoevropské demografy. Naopak za pomoci východoevropských demografů získávala česká strana přehled o západních badatelských centrech.⁵

1.3 Moderní historická demografie

Historická demografie se od sedmdesátých let 20. století vyznačuje komplexností, která v sobě zahrnuje vyhledávání vhodných historických pramenů pro demografickou statistiku historických populací, konfrontaci s dosavadním vývojem demografické vědy, prověřování populačních teorií a závislosti populačních procesů na konkrétním vývoji všech minulých populací. Výjimečné zasazení v historické demografii má paleodemografie, která se věnuje demografickým rozborům pravěkých a středověkých populací za pomoci antropologických výzkumů kosterních pozůstatků. Velmi významným českým paleodemografem je Milan Stloukal.

Badatelé se dnes věnují i středověkým populacím a nedrží se původní představy, že historická demografie se zaměřuje pouze na vývoj novověkých populací. Jedním z autorů věnující se této problematice je Eduard Maur. Otázce demografické revoluce se zase více věnuje Ludmila Kárníková, Pavla Horská nebo Ludmila Fialová. Problematice vývoje populačního myšlení v českých zemích i ve světovém kontextu se zabývala Alena Šubrtová. Je nezpochybnitelné, že dnešní historická demografie je tematicky rozvětvený obor. Ale badatele dnes spojuje stejný způsob uvažování, který tkví v tom, že v jakémkoliv úseku demografického vývoje vybírají nejvhodnější prameny a metody.⁶

1.4 Časopis Historická demografie

Časopis *Historická demografie* v samotném počátku vycházel jako sborník nově ustanovené Komise pro historickou demografii, která se vytvořila v březnu roku 1967. V tomto roce také vznikla první česká studie, která aplikovala rekonstrukci rodin na českém pramenném materiálu. K tomu, aby byl pravidelně na našem území vydáván tento časopis, přispěli francouzští historičtí demografové, kteří se po druhé světové válce začali zabývat populačním vývojem ve středoevropském prostoru. Komise pro historickou demografii se proto rozhodla o aplikaci francouzských metod historicko-demografického výzkumu, což vedlo k vydávání studií, které se týkaly metodologických postupů a pramenných materiálů.⁷ Mezi zakládající

⁵ *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1991 roč. 89, č. 4, ISSN 0862-6111 s. 523-524.

⁶ Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demografie_historick%C3%A1.

⁷ FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva České republiky a francouzští demografové*. Pp. 197–204 in Cahiers du CEFRES 29. CEFRES, Praha 2003. s. 2-4.

členy komise patřil Jaroslav Mezník, Pavla Horská, Eduard Maur, Josef Petráň, Vladimír Srb, Zdeněk Pavlík, Josef Křivka, Josef Hanzal, Ján Sirácký, Milan Myška, Adolf Zeman a Jaroslava Kalsarová.⁸ Do čela komise se postavili Pavla Horská a Eduard Maur. Mezi významné autory, kteří přispívali svými články do časopisu, patřili například, Eliška Čáňová nebo Lubomír Dokoupil.⁹

V roce 1973 bylo vydávání časopisu pozastaveno z politických důvodů, přesto se Komisi podařilo napojit na Českou demografickou společnost a tím realizovat vlastní výzkumný program, který se již zaměřuje na výzkum matrik na základě excerpce zpracovávané podle francouzských metod. České historické demografii také pomohlo zapojení archivářů do výzkumu, neboť iniciovali vznik pracovní skupiny při archivní správě ministerstva vnitra, čímž zajistili výzkum přímo ve státních archivech, kde měli k dispozici farní matriky. Po nastudování farních matrik začaly vznikat farní monografie, které dosahovaly velmi kvalitních výsledků v oblasti demografického a sociálního vývoje obyvatelstva od 17. do 19. století.¹⁰

K obnovení sborníku došlo v roce 1983 pod vedením redaktora Lubomíra Slezáka. Po listopadové revoluci roku 1989 se vedení časopisu vrací do rukou jeho zakladatelů, když se redaktorkou stala Pavla Horská. Vydavatelem zůstal Historický ústav ČSAV, ale pouze do roku 1991, aby jej v roce 1992 nahradil Sociologický ústav AV ČR. Od roku 2009 je vydavatelem časopisu Etnologický ústav AV ČR, kterým je dodnes. Spoluvydavatelem časopisu je od roku 2015 Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. Po sametové revoluci se také zvýšila pravidelnost vydávání časopisu, kdy vychází dvakrát ročně a ne již pouze jednou za rok.

Časopis Historická demografie je dodnes hlavní publikační platformou české historicko-demografické obce. Zaměřuje se zejména na studium české společnosti v raném novověku, ale dotýká se také pozdějších období. Některá celá čísla časopisu dokonce vycházela v cizích jazycích jako například v angličtině, francouzštině nebo němčině.¹¹

⁸ *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1991 roč. 89, č. 4, ISSN 0862-6111 s. 527.

⁹ FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva České republiky a francouzští demografové*. Pp. 197–204 in *Cahiers du CEFRES 29*. CEFRES, Praha 2003. s. 4.

¹⁰ FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva České republiky a francouzští demografové*. Pp. 197–204 in *Cahiers du CEFRES 29*. CEFRES, Praha 2003. s. 4-5.

¹¹ Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Historick%C3%A1_demografie.

2 Historie Lokte

Město Loket vzniklo kolem roku 1240 během vlády krále Václava I. z předhradí královského hradu s románskou rotundou patrně již z druhé poloviny 12. století na výrazném ostrohu sevřeném řekou Ohře. Hrad získal svojí prestiž po roce 1230, kdy sem bylo přeneseno ze Sedlce sídlo krajského úřadu, díky čemuž se i samotné město Loket povzneslo, protože hrad tvořil později s městem jeden obranný celek. Za vlády Přemysla Otakara II. se vytvořila kolem hradu soustava manství, která vytvořila z Loketska zvláštní útvar. Město se upevnilo a hospodářsky těžilo z velmi výhodné polohy na obchodní cestě, která vedla z Chebu a Kraslic do Prahy přes Žlutice nebo Kadaň. V době, kdy na českém trůnu seděli Lucemburkové, byl Loket několikrát dočasným sídlem členů královského rodu. Několikrát hrad navštívil Jan Lucemburský, v roce 1319 se sem uchýlila jeho manželka Eliška Přemyslovna se svým synem Václavem, který tu byl z otcova příkazu na dva měsíce uvězněn. Roku 1337 udělil král Lokti stejná práva, jako měla ostatní královská města. Loket patřil k nejpevnějším místům nejen v Čechách, ale i v celé střední Evropě, což se potvrdilo v bojích Václava IV. s Ruprechtem Falckým v letech 1406-1407.

V době předhusitské se Loketští účastnili spolu s chebskými měšťany trestných výprav proti loupežným rytířům. Loket se řídil chebským právem a sám byl odvolací stolicí pro Kraslice, Bečov a Ostrov. V husitské době zůstalo město věrné katolictví a císaři Zikmundovi. Obranu celého Loketska proti husitům řídil purkrabí loketského hradu Půta z Ilburka. V roce 1434 zastavil král Zikmund loketský hrad, město a prakticky celý Loketský kraj svému kancléři Kašparu Šlikovi za finanční pomoc v husitských válkách. Rod Šliků poté ovládal většinu Loketska až do roku 1547, ale dlouho byl v odboji s českými králi. Šlikové se dokonce v roce 1471 pokusili o prodej Loketska Sasům, což se nelíbilo loketským měšťanům, kteří se s nimi soudili a dokonce i válčili, protože se nechtěli stát jejich dědičnými poddanými.

V roce 1547 zůstalo město věrné králi Ferdinandovi, přestože většina obyvatel patřila mezi nekatolíky a nakonec se městu věrnost vyplatila. Loket byl v letech 1551-1562 zastaven pánům z Plavna, ale už ve druhé polovině 16. století získali měšťané do zástavy loketské purkrabství s celým zbožím a s panstvím Kynšperkem, Hertenberkem a Luby za 30 tisíc tolarů. V roce 1598 se stal Loket svobodným královským městem, neboť přešla zástava plně do rukou města. Roku 1547 získalo město právo výročního trhu, o pár let později mu bylo uděleno právo pečeti červeným voskem. V roce 1562 byla Lokti přenechána část výtěžku z Loketského kraje i klíč k městské bráně.

Nepříjemnou záležitostí pro Loket byla třicetiletá válka, po které nastal úpadek města, což souviselo i s úpadkem celého Loketského kraje, jehož velká část připadla k Žatecku.¹² Město během třicetileté války podporovalo české stavy. Po bitvě na Bílé hoře sice formálně slíbili císaři věrnost, ale nakonec pokračovali v odboji. Loketští mezi sebe vřele přivítali Mansfelda, který obsadil loketský hrad. V roce 1621 začalo být město obléháno bavorským vojskem pod vedením generála Tillyho. O dva měsíce později Loket kapituloval. Rebelie přinesla velké škody, které způsobilo bombardování a plenění a ještě k tomu jim byly zkonfiskovány všechny statky.¹³

Loketský kraj mezi lety 1714-1751 dokonce neexistoval. Situaci měšťanům znepríjemnila událost z roku 1725, kdy Loket zachvátil velký požár, který poničil téměř celou vnitřní část města. K obnově města došlo roku 1751, ale starou slávu už Loket nikdy nezískal. Hrad byl v roce 1795 dokonce přeměněn ve věznici. Ke zrušení Loketského kraje došlo, když právě končil feudalismus a v této době mělo město 279 domů a přes 2300 obyvatel.

Svoji popularitu získalo město zejména kvůli porcelánce, kterou v roce 1815 založili bratři Haidingerové a téměř po dobu padesáti let jí řídili. Porcelánka dosáhla svého vrcholu v letech 1835-1840.¹⁴ Podnik postihla krize v 60. letech 19. století, kdy se začal projevovat obecný úpadek kvality. Úpadek byl spojen s neustále se zvyšujícími komerčními zájmy, které převyšovaly zájmy umělecké. Situaci také zhoršilo úmrtí bratrů Haidingerů. Továrnu po nich odkoupili Springer a Oppenheimer, po nichž nesl podnik své jméno.¹⁵ Po první světové válce se porcelánka stala součástí akciové společnosti Epiag a po roce 1945 součástí n. p. Karlovarský porcelán. V 19. století vznikla v Lokti továrna na skleněné zboží, která zajišťovala místnímu obyvatelstvu obživu. Městu nepomohla situace, kdy se moderní průmysl usídlil v okolních městech, jako Kraslice, Sokolov, Karlovy Vary nebo Cheb. Od poloviny 19. století bylo město povětšinou poněmčené. Po konci druhé světové války došlo k výměně obyvatelstva. Střed města si do dnešní doby zachoval středověký charakter, a proto byl prohlášen za městskou památkovou rezervaci. Hrad spolu s městem dodnes tvoří jednotný architektonický celek.¹⁶

¹² PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. s. 178-179.

¹³ KAŠIČKA, František a Bořivoj NECHVÁTAL. *Loket*. Ilustrovala Kateřina KÁBRTOVÁ. Praha: Odeon, 1983. Památky. s. 61-62.

¹⁴ PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. s. 179-180.

¹⁵ ŠAMÁNKOVÁ, Eva a Jiří VONDRA. *Loket: státní hrad, město a památky v okolí*. Praha: STN, 1963. s. 41.

¹⁶ PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. s. 180.

3 Porodnost

První zkoumanou kategorií této práce je výzkum porodnosti. Stěžejní náplň celé kapitoly je samotný výzkum vývoje porodnosti a počtu narozených v Lokti v 19. století. V úvodu této kapitoly je nastíněn obecný vývoj porodnosti v českých zemích v 19. století. Významnou částí práce jsou nemanželské děti, kterým je věnovaná značná pozornost. Kapitola uzavírá sezónní rozložení porodnosti dle měsíců. Všechny mnou nasbírané informace z matričních knih jsou uvedené v přehledných tabulkách, které jsou doplněny grafy.

3.1 Obecná porodnost v českých zemích

Porodnost patří mezi ty ukazatele, které jsou stálejší a méně proměnné, přestože se může projevit krize kvůli nové skutečnosti, kterou může být válka nebo neúroda.¹⁷ Výkyvy se projeví v letech 1806, 1814, 1818 a 1867, které byly zapříčiněny válečnými střetnutími na našem území. Konkrétně se porodnost snížila v roce 1806 o dvacet procent a v letech 1814, 1818 a 1867 o deset procent. Další pokles v počtu narozených je evidován v třicátých a čtyřicátých letech 19. století, kdy se v českých zemích prohnala epidemie cholery a projevila se také rostoucí neúroda. Počet nově narozených dětí v 19. století se neustále zvyšoval. To potvrzují i data, která vyjadřují, že ke konci 18. století se každý rok narodilo téměř 200 tisíc dětí a na počátku 20. století už se každoročně narodilo 330 tisíc dětí.¹⁸ Vyšší průměrná natalita se spíše projevila na Moravě než v Čechách.¹⁹

V přepočtu na tisíc obyvatel se až přibližně do roku 1830 narodilo v průměru přes 40 dětí. V letech 1830-1880 to bylo v průměru 38 nově narozených dětí, což je o něco málo nižší průměr, který se od devadesátých let 19. století dále snižuje. V první polovině 19. století se do jedné rodiny průměrně narodilo 4-5 dětí, ovšem začínala se projevovat diferenciací mezi jednotlivými vrstvami obyvatelstva, co se týče plodnosti. Zřejmé to bylo u měšťanstva, které začalo postupem času, díky svému způsobu života, počet dětí v rodině omezovat a snižovat. Snižování velikosti rodiny je zcela nepopíratelné a doložitelné od konce sedmdesátých let 19. století. Omezování počtu narozených dětí nezačalo ve stejné době u celé populace, rozdíly byly patrné v úrovni reprodukce celých oblastí. Pokles celkového počtu narozených dětí doprovázely metody, které znemožňovaly početí. Lidé používali metodu přerušovaného

¹⁷ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 68.

¹⁸ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 166.

¹⁹ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 68.

pohlavního styku nebo praktikovali vyvolávané potraty, přestože záměrně vyvolaný potrat byl trestnou záležitostí.²⁰

3.2 Počet narozených

Celkový počet narozených ve městě Loket v mnou zkoumaném období činil 9386 narozených dětí. V drtivé většině případů byli v matrikách zapsáni pouze lidé katolického vyznání. V některých případech byla složitější orientace v matrice, neboť u pár jedinců nebylo zaznamenáno, zda se jedná o manželské nebo nemanželské dítě. Situaci ohledně nemanželských dětí se pak dále věnuje samostatná podkapitola této práce.

Do celkového počtu jsou započítána i dvojčata, kterých se narodilo 75 párů, což činí 1,6% ze všech narozených dětí v Lokti v 19. století. Z celkového počtu dvojčat byla heterogenní dvojčata zastoupena v počtu 29 párů. Pár chlapců byl evidován celkem v 23 případech. Pár dívek byl stejně jako u chlapců evidován v 23 případech.

Narodilo se 4859 chlapců, což tvoří 51,7% z narozených. Dívek se narodilo 4527, které tvoří 48,3% z celkového počtu narozených. Nejvyšší nepoměr mezi chlapci a děvčaty byl naměřen v letech 1800-1809, kdy chlapci tvořili 55,4% a dívky 44,6% z celkového počtu narozených. Naopak v letech 1830-1839 převažovaly narozené dívky, protože z 812 narozených dětí tvořily 52,1%. Srovnatelný poměr byl naměřen v letech 1820-1829, kdy bylo evidováno ze 730 narozených dětí 49,7% chlapců a 50,3% dívek. Poměr narozených chlapců a dívek odpovídá obecnému poměru dětí, které byly evidovány v 19. století.

V průměru se narodilo 93,9 dětí na 1 rok. Počet narození na jeden rok měl vrůstající tendenci, proto není překvapením, že nejnižší součet narozených dětí byl v mém výzkumu naměřen hned v prvním roce zkoumání, a sice v roce 1800, kdy se narodilo 42 dětí. Naopak nejvyšší roční přírůstek byl zaznamenán v roce 1896, kdy bylo zaevidováno 158 narozených dětí.

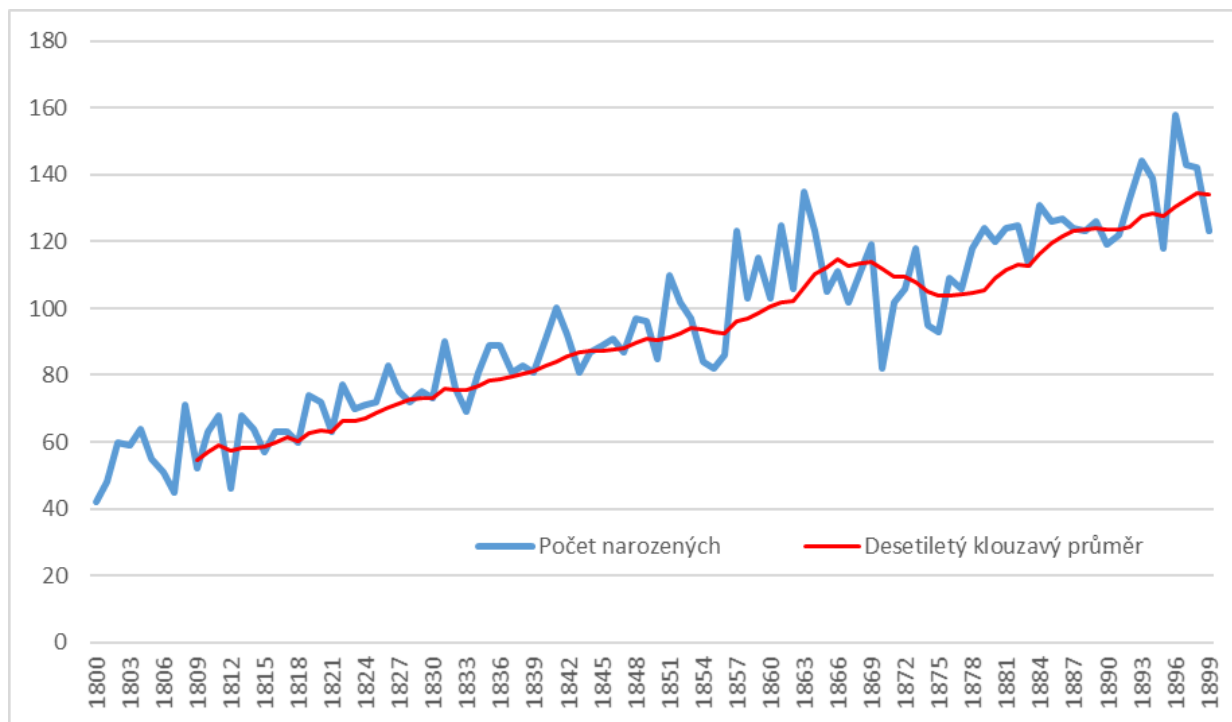
²⁰ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 166-171.

Tabulka č. 1 – Celkový počet narozených a pohlavní zastoupení v Lokti v 19. století

Období	Chlapci		Dívky		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet
1800-1809	303	55,4%	244	44,6%	547
1810-1819	317	50,6%	309	49,4%	626
1820-1829	363	49,7%	367	50,3%	730
1830-1839	389	47,9%	423	52,1%	812
1840-1849	477	52,4%	434	47,6%	911
1850-1859	502	50,9%	485	49,1%	987
1860-1869	594	52,1%	546	47,9%	1140
1870-1879	540	51,3%	513	48,7%	1053
1880-1889	673	54,3%	566	45,7%	1239
1890-1899	701	52,3%	640	47,7%	1341
Celkem	4859	51,7%	4527	48,3%	9386

Z grafu č. 1 je patrné, že křivka porodnosti měla celkově vzrůstající tendenci. Je též zřejmé, že vývoj porodnosti nebyl zcela konstantní, neboť se zde vyskytují výkyvy křivky porodnosti.

Graf č. 1 – Vývoj počtu narozených v Lokti v 19. století

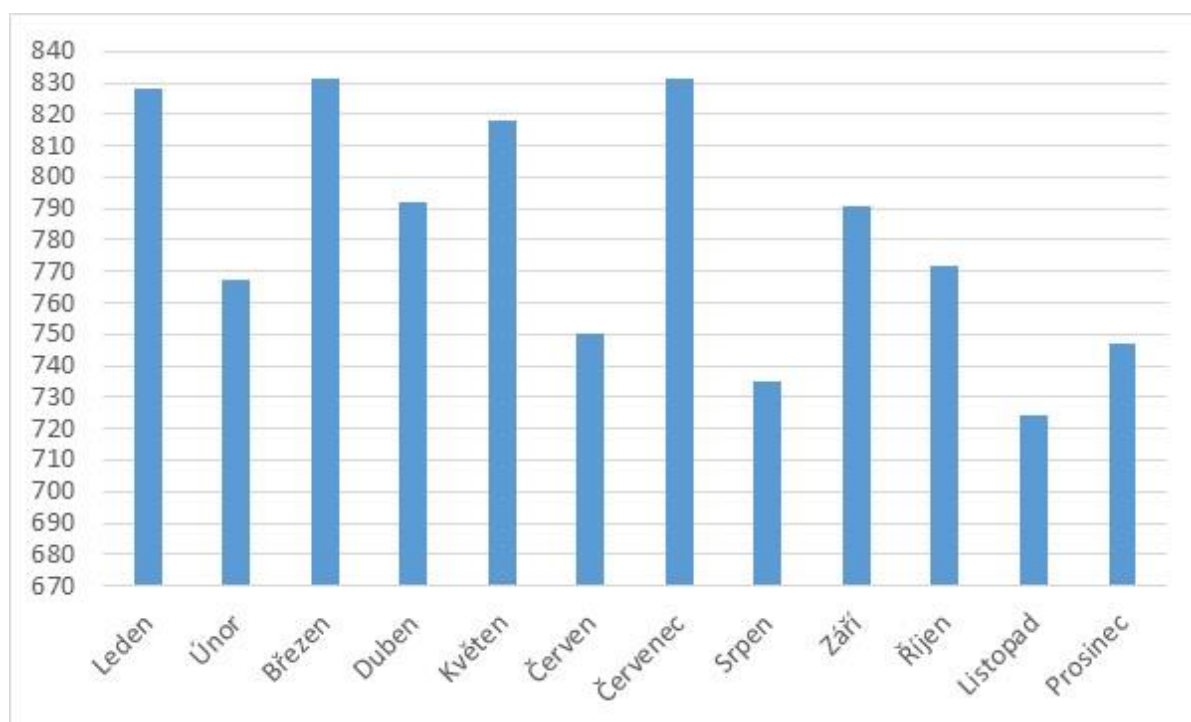
3.3 Sezónní rozložení porodnosti

Z příložené tabulky a grafu číslo 2 vyplývá, že zcela nejvíce dětí se narodilo v měsících březen a červenec, ve kterých je shodně evidováno 831 nově narozených dětí. Za zmínku také stojí měsíc leden, ve kterém se narodilo 828 dětí a měsíc květen, v němž se narodilo dětí 818. Naopak nejmenší počet porodů byl naměřen v listopadu, kdy bylo zaznamenáno 724 případů. V těsném závěsu se pak vyskytují měsíce srpen a prosinec, jelikož v srpnu bylo naměřeno 735 případů porodu a v prosinci 747 případů. Ovšem je patrné, že všechny měsíce jsou poměrně vyrovnané a nevyskytují se zde výrazné výkyvy. Průměrně připadá na jeden měsíc 782 narozených dětí.

Tabulka č. 2 – Počet narozených dětí dle měsíců v Lokti v 19. století

Měsíc	Počet	%
Leden	828	8,8%
Únor	767	8,2%
Březen	831	8,9%
Duben	792	8,4%
Květen	818	8,7%
Červen	750	8%
Červenec	831	8,9%
Srpen	735	7,8%
Září	791	8,4%
Říjen	772	8,2%
Listopad	724	7,7%
Prosinec	747	8%
Celkem	9386	100%

Graf č. 2 – Počet narozených dětí dle měsíců v Lokti v 19. století

3.4 Nemanželské děti

Nemanželské děti a jejich matky to v minulosti neměly vůbec jednoduché. Matky samoživitelky a jejich děti patřily do nejnižšího patra společenské vrstvy. Dítě, které se narodilo svobodné matce, bylo poznamenáno touto skutečností do konce svého života. Svobodné matky většinou pocházely z nižších kruhů společnosti, proto jim po narození dítěte často hrozila společenská degradace a vyhnání ze služby.²¹ Neprovdané matky musely podstoupit morální a veřejné odsouzení, snášet posměšky, nadávky a fyzické násilí v rodině. Také nemohly stát v kostele mezi ostatními děvčaty a čekalo je vyřazení ze života mládeže.²² Není žádným překvapením, že se dítěti nemohlo dostat takové péče, jako měly děti manželského původu, a tak je logicky u nemanželských dětí zaznamenána vyšší úmrtnost. Pokud se žena nechtěla, nebo nemohla starat o své novorozeně, využila možnosti odložit dítě na prahu kláštera nebo fary.²³

V českých zemích se přibližně do roku 1825 rodily děti, které se narodily spíše manželskému páru. Nemanželských dětí se narodil daleko menší počet, konkrétně okolo 4-5%. Počet nemanželských dětí se od roku 1820 neustále navyšoval.²⁴ Navýšení celkového počtu nemanželských dětí mohlo mít souvislost s tím, že v této době klesala sňatečnost a rozšířila se doba mezi pohlavní dospělostí a vznikem manželství. Také se začal klást důraz na to, aby byly nemanželské děti legitimizovány po svatbě svých rodičů. Samotný růst nemanželských dětí ovlivnilo německé obyvatelstvo na našem území, na které obecně připadalo více nemanželských potomků. To se projevilo v oblastech, kde žili převážně Němci, protože v těchto oblastech leckdy tvořily nemanželské děti třetinu nově narozených. V letech 1810-1840 dosáhl počet mimomanželských dětí svého maxima, a sice tvořil z celkového počtu narozených 14%. V následujících letech počet nelegitimních dětí klesal, ale nikdy se nedostal pod hranici 10% narozených dětí.²⁵

V Lokti bylo provedeno z celkového počtu 9386 dětí 1521 záznamů o tom, že se jedná o nemanželské děti. Celkově tedy tvoří manželské děti 83,8% a nemanželské děti 16,2%. V průběhu let se počet nemanželských dětí proměňoval. Nejvíce nemanželských dětí se

²¹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 171.

²² NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-397-3. s. 26-27.

²³ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 171

²⁴ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 167.

²⁵ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. s. 174.

narodilo v letech 1890-1899 v počtu 252 a tvořily 18,8% z celkového součtu narozených v daném období. Největší podíl nemanželských dětí byl naměřen v letech 1820-1829, kdy 145 nemanželských dětí tvořilo 19,9%. Naopak nejmenší počet a poměr nemanželských dětí byl zaznamenán v letech 1800-1809, kdy bylo zaznamenáno 69 porodů, které tvořily 12,6% z celkového počtu narozených. Poměr nemanželských dětí nikdy neklesnul pod 12%. Od roku 1810 až do roku 1899 s výjimkou mezidobí v letech 1860-1879 nikdy neklesla hranice nemanželských dětí pod 16%. Ve srovnání s celozemskými daty je zřejmé, že podíl narozených nemanželských dětí v Lokti byl daleko větší než celkový podíl nemanželských dětí v českých zemích.

V porovnání s daty obce Staňkov z 19. století vyplývá, že v Lokti se v tomto období rodilo daleko více nemanželských dětí. Ve Staňkově celkový podíl nemanželských dětí dosáhl hranice 9,2 %. Dokonce od sedmdesátých let 19. století se podíl nemanželských dětí ve Staňkově pohybuje okolo 5 % až 8 %.²⁶

Ve farnosti Zdechovice se podíl narozených nemanželských dětí nepatrně přibližuje k onomu loketskému podílu. Celkový podíl nemanželských dětí tedy činil přibližně 11 %. Zejména v letech 1840-1859 nemanželské děti narozených ve Zdechovicích skutečně dosahovaly takových počtů, které byly evidovány i v Lokti.²⁷

²⁶ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 20-21.

²⁷ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 57.

Tabulka č. 3 – Vývoj a počet nemanželských dětí v Lokti v 19. století

Období	Celkový počet narozených	Celkový počet narozených nemanželských dětí	
	Počet	Počet	%
1800-1809	547	69	12,6%
1810-1819	626	106	16,9%
1820-1829	730	145	19,9%
1830-1839	812	134	16,5%
1840-1849	911	149	16,4%
1850-1859	987	169	17,1%
1860-1869	1140	157	13,8%
1870-1879	1053	137	13%
1880-1889	1239	203	16,4%
1890-1899	1341	252	18,8%
Celkem	9386	1521	16,2%

4 Úmrtnost

Úmrtnost je druhou významnou kapitolou této práce. Je zde shrnuto vše, co se týká zemřelých v Lokti v 19. století. V úvodu kapitoly je nastíněna situace ohledně obecné úmrtnosti v českých zemích během 19. století. V této kapitole bude vyzkoumán celkový počet zemřelých v Lokti v 19. století. Důraz bude kladen na poměr mezi úmrtností mužů a žen. Významnou částí kapitoly je průměrný úmrtní věk, kterému je věnovaná výrazná pozornost. Kapitola se také dotkne dětské a kojenecké úmrtnosti nebo rozdělení úmrtnosti dle měsíců.

4.1 Obecná úmrtnost v českých zemích

Tehdejší společnost se od té dnešní lišila tím, že jí provázela daleko vyšší míra obecné úmrtnosti a se značnými výkyvy v čase. Tyto výkyvy se označují jako demografické krize.²⁸ Pro vývoj úmrtnosti až do konce 20. století platí, že křivka všeobecné úmrtnosti téměř plně sledovala křivku kojenecké úmrtnosti. V 1. polovině 19. století představovala úmrtnost dětí do 1 roku života přes třetinu celkového počtu zemřelých dětí.²⁹

V letech 1799-1800 řádily v českých zemích neštovice v obrovské intenzitě, která se již nikdy nezopakovala. O tom svědčí fakt, že jenom v Čechách na ně zemřelo 34 664 osob, tedy sedmina všech zemřelých a čtvrtina úmrtí dětí. Charakter této epidemie zrychlil první pokusy lékařů o aplikaci očkování. V roce 1801 proběhlo hromadné očkování, kdy se podařilo naočkovat 1910 dětí, ovšem nedůvěra většiny rodičů a válečné nepokoje znemožnily jeho další šíření. Do roku 1813 se podařilo naočkovat pouze 240 000 dětí, tedy sedminu z celkového počtu živě narozených v této době. Přesto byly neštovice stále v letech 1806-1809 příčinou třináctiny všech úmrtí a v letech 1810-1814 dvacetiny všech úmrtí. Situaci také komplikovala válečná situace, kdy během napoleonských válek propukla v českých zemích epidemie tyfu. V letech 1806, 1813 a 1814 zemřelo na tyfus v Čechách 73 745 obyvatel.³⁰

Po skončení válek a zlepšení očkování nastal pokles úmrtnosti. V letech 1820-1822 zemřelo z 1000 obyvatel pouhých 27 a v letech 1820-1824 činila úmrtnost 28,3 promile, která byla nejnižší v celém 19. století. Ovšem tento příznivý vývoj netrval dlouho, protože již v roce 1832 propukla epidemie cholery, která se opakovala ještě v letech 1835-1837, 1849-1850, 1856 a 1866. K epidemii cholery se ještě v roce 1847 přidala epidemie tyfu. Tyto epidemie výrazně

²⁸ LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-756-3. s. 74.

²⁹ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 70.

³⁰ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 71-73.

zvedaly křivku úmrtnosti. Periodicky se opakující vzestupy počtu úmrtí určily charakter nové etapy ve vývoji úmrtnosti, která trvala až do poloviny sedmdesátých let 19. století. Symptomatická pro ni byla stabilita dlouhodobějších průměrů, která se v pětiletích pohybovala mezi 28 až 32 úmrtími na 1000 osob.³¹

Katastrofálním rokem z hlediska úmrtnosti byl roku 1866. Rakousko-pruská válka s sebou nesla vysoký počet padlých vojáků, ovšem horší následky mělo to, že vojenské oddíly roznášely chorobu neštovic. Úmrtnost v tomto roce dosáhla 45 promile a zemřelo téměř 5 % obyvatel českých zemí.³²

Od sedmdesátých let 19. století až do začátku 1. světové války již nedochází k velkým výkyvům úmrtnosti. Křivka úmrtnosti se pohybovala v rozmezí 28 až 30 úmrtími na 1000 obyvatel. Dokonce v letech 1887 a 1889 klesla pod 28 promile a v roce 1913 sestoupila až na necelých 19 promile.³³

V samotném konci 19. století se změnila struktura nemocnosti a tím i úmrtnosti obyvatelstva, protože podíl úmrtí na přenosné choroby trvale klesal. Postupně se v této době zvyšovala odpovědnost za ochranu obyvatelstva před epidemiemi a péče o nemocné postupně spadala do kompetencí místních institucí. Neustále se také zvyšoval počet lékařů, ještě v roce 1820 pracovalo v Čechách 1002 lékařů, do roku 1849 stoupl jejich počet až na číslo 1678, ovšem v přepočtu na počet obyvatel se jejich poměr nezměnil. Lékařské péče se dostávalo pouze těm nejvyvolenějším, mezi něž patří pouze malé procento veškerého obyvatelstva.³⁴

Lidé brali smrt jako součást každodenního života, takřka každý týden se v jakékoliv farnosti konal pohřební obřad. Málokterá rodina vychovávala všechny své děti až do dospělosti, naopak vrchnostenské záznamy dokazují skutečnost, že v českých zemích žil velký počet osiřelých dětí. Od šedesátých let 19. století došlo v medicíně k závažným objevům, které změnily pohled na samotnou podstatu nemocí a na ochranu zdraví obyvatelstva. Proto byl vydán zákon, který pomohl vytvořit síť kvalifikovaných odborníků odpovědných za uplatňování preventivních a hygienických opatření na celém území, což vedlo k snižování

³¹ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 73-74.

³² KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 131.

³³ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 201.

³⁴ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 177-181.

úmrtí. Jednalo se o říšský zákon č. 68 z 30. dubna 1870, na Moravě schválen v roce 1884 a v Čechách roku 1888.³⁵

Ještě v 19. století je celkový zdravotní stav a charakter úmrtí obyvatelstva popisován velmi mlhavě. Proto je velmi obtížné občas rozeznat druh nemoci, na kterou daný člověk zemřel. V matričních úmrtních knihách bývají zaznamenány příčiny nepřírozené smrti jako například úraz, sebepoškození, sebevražda nebo zabití. Dále bývaly zapisovány jako příčiny úmrtí horečka, zimnice, stařecká sešlost, pakostnice nebo plicní tuberkulóza. Děti nejčastěji umíraly na psotník, křeče nebo slabost. Matriční zápisy o úmrtích se postupem let zpřesňovaly a nemoci se začaly rozdělovat na obyčejné, místní a epidemické.³⁶

Od sedmdesátých let 19. století je možné podrobněji sledovat skladbu úmrtnosti podle příčin, k čemuž dopomohla řada nových medicínských poznatků a vědomostí. V této době se také snižuje počet úmrtí na infekční nemoci. Příčinou poklesu bylo zavedení povinné vakcinace a revakcinace školních dětí pod dohledem státu v letech 1872-1873, což vedlo k tomu, že pravé neštovice takřka vymizely. Podobně se podařilo téměř vymýtit černý kašel a také se snížila intenzita záškrtu. Za přispění povinné izolace se podařilo snížit úmrtnost na tehdy takřka nevyлéčitelný tyfus.³⁷

Proti tomu se zvyšoval počet jiných infekčních nemocí, které medicína nedokázala tak úspěšně řešit. Rozšiřovala se tuberkulóza, kterou bylo velmi obtížné i rozpoznat.³⁸ Nejvíce na tuto chorobu trpěly dolní vrstvy, ale umírali na ni i příslušníci středních a horních vrstev.³⁹ Před začátkem 1. světové války umíral na tuberkulózu každý pátý zemřelý. Nejvyšší úmrtnost na tuberkulózu byla v letech 1890-1892 zaznamenána v textilních oblastech na severu Čech, zatímco nejnižší úmrtnost převládala v zemědělských oblastech, kde hustota osídlení byla nízká.⁴⁰

³⁵ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 182.

³⁶ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 185-186.

³⁷ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 186-187.

³⁸ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 187.

³⁹ LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-756-3. s. 75.

⁴⁰ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 187.

Na samotném konci 19. století převažovala úmrtnost spojená s chorobami dýchacího ústrojí, často označováno v matričních knihách jako zápal plic. Je také zaznamenáno mírné zvýšení případů úmrtí na nádorové onemocnění, a jelikož osminu úmrtí klasifikovali lékaři jako sešlost věkem, je zcela jisté, že nádorových onemocnění bylo v populaci více, než bylo diagnostikováno.⁴¹

4.2 Počet zemřelých

Výzkum došel k závěru, že v Lokti za dané období zemřelo celkem 8941 obyvatel. Větší zastoupení v tomto čísle představují muži, kterých je evidováno 4707 a tvoří 52,23% z celkového počtu zemřelých. Žen zemřelo méně, a sice 4234, což tvoří 47,77% z celkového počtu. Nejvyšší úmrtnost byla naměřena v roce 1872, kdy zemřelo 191 lidí. Dalšími roky, které v tomto ohledu stojí za zmínku, jsou léta 1887 a 1899, neboť v roce 1887 zemřelo 188 lidí a roku 1899 176 obyvatel. Protipólem je rok 1810, kdy bylo zaznamenáno celkem 38 úmrtí. V tomto ohledu se jako poklidné jeví i roky 1807, 1811, 1823 a 1824, kdy byl shodně naměřen počet 42 zemřelých ve všech zmiňovaných letech.

V tabulce č. 4 je přehledně zaznamenán vývoj celkového počtu zemřelých v desetiletých intervalech s rozdělením podle pohlaví. Je patrné, že počet zemřelých v jednotlivých intervalech má vzestupnou tendenci, protože v rozmezí let 1800-1809 bylo evidováno celkem 507 zemřelých a v posledním zkoumaném intervalu se celkové číslo úmrtnosti vyšplhalo na 1565 zemřelých. Z tabulky lze také vypožorovat, že podíl mrtvých mužů byl prakticky v každé desetiletce vyšší než u žen, pouze v letech 1810-1819 měly ženy větší podíl na úmrtnosti, kdy se dostaly na 50,6%. Nejvyšší nepoměr mezi oběma pohlavími byl naměřen v letech 1890-1899, kdy zemřelo 54,9 % mužů a 45,1% žen.

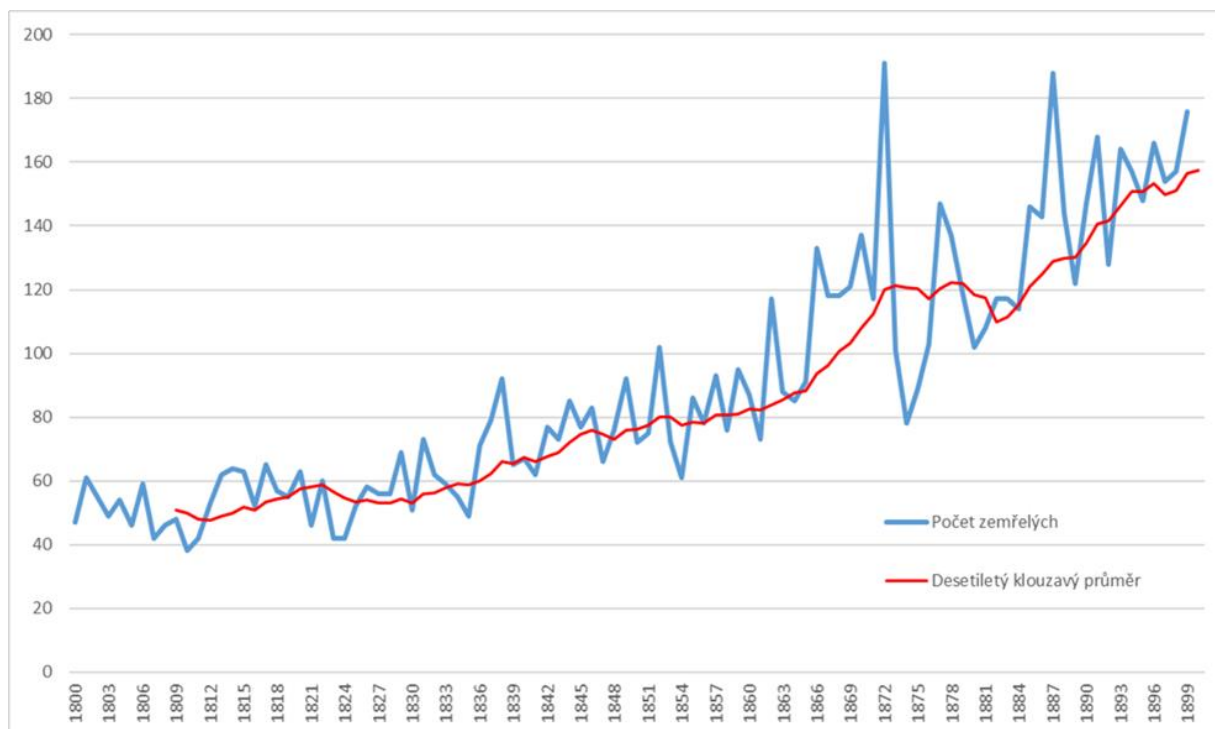
V následujícím grafu č. 3, který se věnuje vývoji počtu zemřelých v jednotlivých letech, je zjevné, že se v křivce úmrtnosti vyskytují různě velké nebo malé výkyvy v jednotlivých letech. Ovšem za použití desetiletého klouzavého průměru se podařilo výkyvy zarovnat, z čehož vyplývá, že celkový počet zemřelých v 19. století měl vzrůstající tendenci.

⁴¹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 187.

Tabulka č. 4 – Celkový počet zemřelých a pohlavní zastoupení v Lokti v 19. století

Období	Muži		Ženy		Celkem
	Počet	%	Počet	%	
1800-1809	272	53,6	235	46,4	507
1810-1819	272	49,4	279	50,6	551
1820-1829	274	50,4	270	49,6	544
1830-1839	346	52,7	310	47,3	656
1840-1849	390	51,5	368	48,5	758
1850-1859	410	50,6	400	49,4	810
1860-1869	545	52,9	486	47,1	1031
1870-1879	634	52,1	584	47,9	1218
1880-1889	705	54,2	596	45,8	1301
1890-1899	859	54,9	706	45,1	1565
Celkem	4707	52,23	4234	47,77	8941

Graf č. 3 – Vývoj počtu zemřelých v Lokti v 19. století

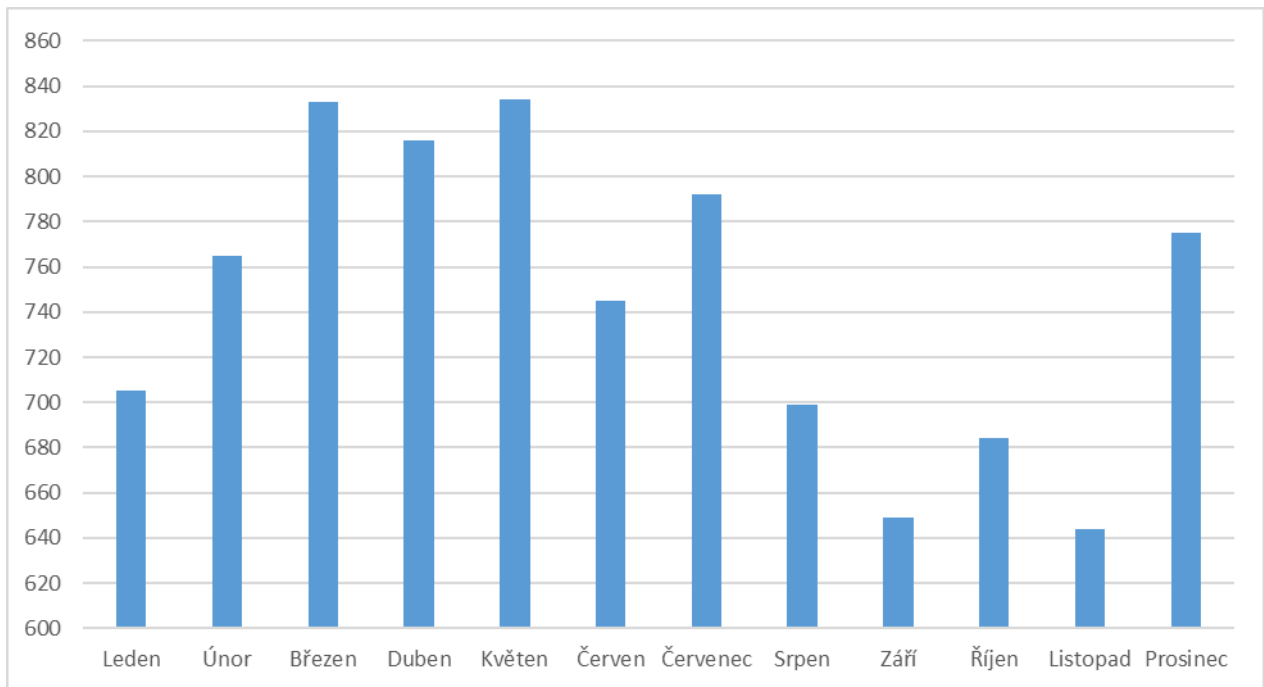
4.3 Sezónní rozložení úmrtnosti

Z hlediska rozložení úmrtnosti podle měsíců je patrné, že nejvíce osob zemřelo v květnu, v němž zemřelo 834 obyvatel Lokte. Na druhém místě se umístil měsíc březen, kdy zemřelo pouze o jednoho člověka méně než v květnu. Za zmínku také stojí duben, v němž zemřelo 816 lidí. Průměrná měsíční úmrtnost činí 745 zemřelých. Naopak mezi měsíce, ve kterých umíralo méně lidí, patří listopad, kdy je evidováno 644 úmrtí. Dalším v pořadí je měsíc září, ve kterém zemřelo 649 obyvatel a měsíc říjen, kdy zemřelo 684 lidí. Lze zde vypočítat určité tendence, neboť od května do listopadu počet úmrtí víceméně klesal. Naopak od prosince do května měl počet úmrtí vzrůstající tendenci. Tyto tendence mohou mít příčinu v klimatických podmínkách. Sezónní rozložení úmrtnosti je pečlivě zaznamenáno v tabulce č. 5 a doplněno grafickým znázorněním v grafu č. 4.

Tabulka č. 5 – Počet zemřelých dle měsíců v Lokti v 19. století

Měsíc	Počet	%
Leden	705	7,9%
Únor	765	8,6%
Březen	833	9,3%
Duben	816	9,1%
Květen	834	9,3%
Červen	745	8,3%
Červenec	792	8,9%
Srpen	699	7,8%
Září	649	7,3%
Říjen	684	7,7%
Listopad	644	7,2%
Prosinec	775	8,7%
Celkem	8941	100%

Graf č. 4 – Počet zemřelých dle měsíců v Lokti v 19. století

4.4 Průměrný věk zemřelých

Hodnota průměrné délky lidského života se v 18. století pohybovala okolo třiceti let. V 19. století se tento průměr o moc nezvýšil, ale přeci jen se úmrtnostní podmínky dospělých zlepšovaly díky rozvoji vědy a zlepšení hygienických zásad. Důležitou součástí tohoto procesu byla modernizace zemědělství, která s sebou nesla kvalitnější, vydatnější a pestřejší stravu a tím růst životní úrovně obyvatelstva. Vyšší průměrné délky života v 19. století dosahovaly ženy. Mezi největší problémy lidstva v tuto dobu patřily infekční nemoci typu tyfus, černé neštovice, spála nebo záškrť, přesto se v průběhu 19. století dařilo snižovat úmrtnost na tyto choroby.⁴²

Na rozdíl od kojenců se úmrtní poměry starších osob trvale zlepšovaly, což dokládá fakt, že se zvyšoval podíl osob dožívajících se vyššího věku. Také se zvyšovala průměrná délka lidského života u dospělých osob. Do roku 1870 se střední délka života při narození zvýšila na 34,5 roku u mužů a 40 let u žen. To znamená, že se průměrná délka života dvacetiletých osob

⁴² VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

již zvýšila na 58, 6 roku u mužů a na 60 let u žen. Až po roce 1890 se začala zvyšovat i střední délka života při narození a to díky poklesu kojenecké úmrtnosti.⁴³

Průměrný věk všech zemřelých zaznamenaných v loketských matričních knihách z 19. století činí 30,1 let. Muži se v průměru dožívali 28,3 let. Zato u žen se jedná o poměrně vyšší číslo, neboť průměrný věk vyšel na 31,9 let. Evidujeme několik případů, kdy se několik lidí dožilo úctyhodného věku. 96 let se dožily 2 ženy a 1 muž, věku 97 jedna žena a 98 let jeden muž a žena. Rekordmankou se v tomto ohledu stala žena, která zemřela ve věku 100 let v roce 1890.

V tabulce č. 6 je k vidění vývoj průměrného věku v jednotlivých desetiletích 19. století, jak u mužů, tak u žen. V každém sledovaném desetiletí se vyššího průměrného věku dožívaly ženy. Nejviditelnější rozdíl je zaznamenaný v letech 1800-1809, kdy se muži dožívali 25,7 let a ženy 32 let. Naopak v období let 1850-1859 se průměrný věk 28,7 let u mužů nejvíce přibližoval průměrnému věku u žen, který činil 29,7 let.

U mužů můžeme vysledovat vzestupný trend průměrného věku úmrtí. V první desetiletce 19. století muži umírali průměrně ve věku 25,7 let a v poslední desetiletce 19. století věkový průměr zemřelého muže činil 34,5 let. V mezidobí této první a poslední desetiletky je patrný neustálý růst průměrného věku úmrtí u mužů, kromě let 1840-1849, kdy můžeme pozorovat snížení průměrného věku.

Průměrný věk zemřelé ženy v letech 1800-1809 dosahoval hranice 32 let. V poslední zkoumané desetiletce už dosahoval průměrný věk zemřelé ženy hranice 37,5 let, takže je jednoznačné, že průměrný věk měl vzrůstající tendenci, ale s více výkyvy v jednotlivých desetiletích než tomu bylo u mužů.

Při srovnání s průměrným věkem všech zemřelých ve Staňkově v 19. století lze zjistit, že v Lokti se lidé dožívali daleko vyššího průměrného věku. Ve Staňkově se průměrný věk úmrtí u mužů pohyboval v rozmezí 19-22 let a u žen okolo 23-26 let. Celkový věkový průměr všech zemřelých ve Staňkově činil 22,76 let, což je takřka o 8 let méně než průměrný věk zemřelých v Lokti.⁴⁴

⁴³ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 190.

⁴⁴ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 26.

Ve Zdechovicích byl vypočten průměrný úmrtní věk všech zemřelých mužů, který se rovnal 27,1 letům, tedy o rok méně než v Lokti. Ženy ze Zdechovic se zase v průměru dožívaly jednoho roku více než ženy loketské. Průměrný věk všech zemřelých ve Zdechovicích činí přibližně 29 let. Zdechovický průměrný věk zemřelých je tedy velmi podobný průměrnému věku zemřelých v Lokti.⁴⁵

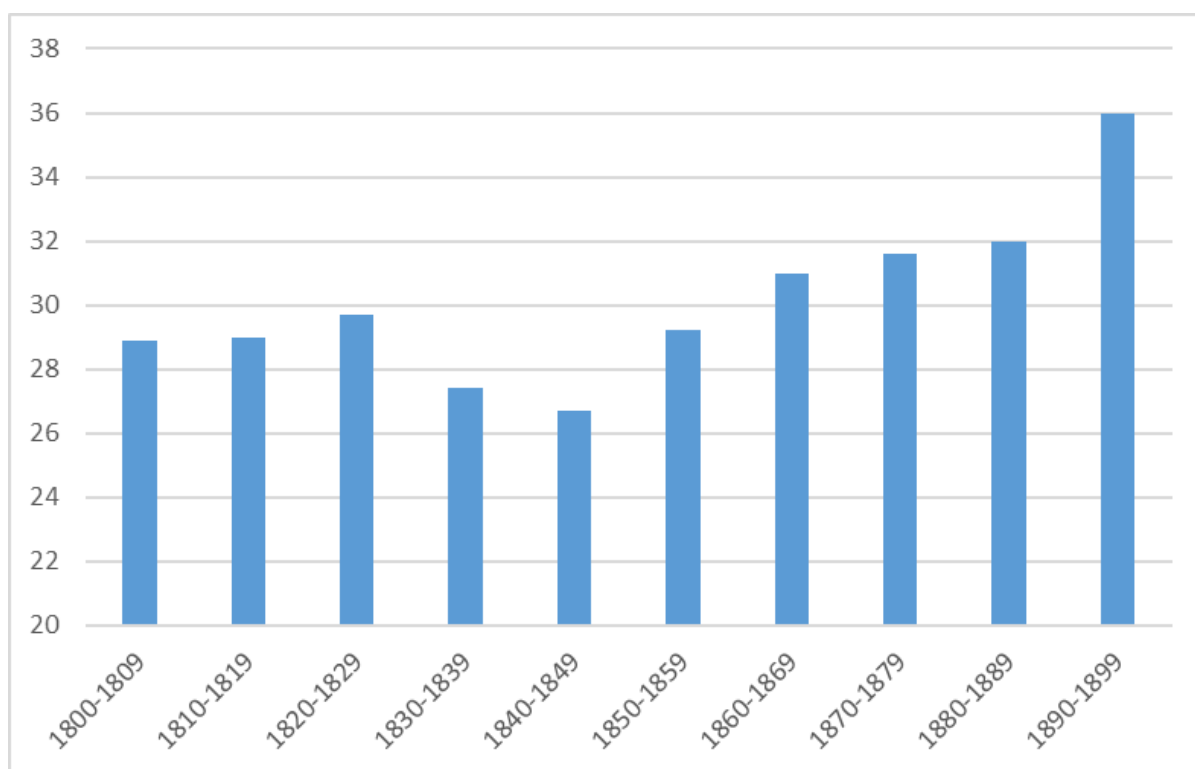
Tabulka č. 6 – Průměrný věk zemřelých v Lokti v 19. století

Období	Průměrný věk zemřelých		
	Muži	Ženy	Celkem
1800-1809	25,7	32	28,9
1810-1819	26,6	31,3	29
1820-1829	27,2	32,1	29,7
1830-1839	26,2	28,6	27,4
1840-1849	24,2	29,2	26,7
1850-1859	28,7	29,7	29,2
1860-1869	29,6	32,3	31
1870-1879	30,2	32,9	31,6
1880-1889	30,2	33,8	32
1890-1899	34,5	37,5	36
Celkem	28,3	31,9	30,1

V grafu č. 5 je přehledně znázorněn vývoj průměrného věku u zemřelých v desetiletých etapách a z něhož vyplývá, že průměrný věk zemřelých měl v celém století vzestupnou tendenci kromě třicátých a čtyřicátých let 19. století, kdy se průměrný věk snižoval. Obsahem grafu jsou úmrtí všech věkových skupin včetně dětské a kojenecké úmrtnosti.

⁴⁵ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 66.

Graf č. 5 – Průměrný věk zemřelých v Lokti v 19. století

Následující tabulka č. 7 se též zaměřuje na průměrný věk zemřelých, ovšem do průměru se nezapočítávají osoby, které zemřeli před dovršením 15 let. Když tedy vynecháme kojeneckou a dětskou úmrtnost, tak celkový průměr všech zemřelých byl 55,2 let.

Při rozdělení průměrného věku úmrtí do jednotlivých desetiletí je zřejmé, že se muži stále dožívali nižšího průměrného věku než ženy. Výjimkou jsou desátá a třicátá léta 19. století, kdy muži dosáhli vyššího průměrného věku úmrtí než ženy. V letech 1810-1819 rozdíl činil pouhých 0,8 let, za to v letech 1830-1839 průměrný mužský úmrtní věk činil 54,1 let a ženský 52,5 let. Naopak daleko vyšší věkový průměr u žen než u mužů byl naměřen v letech 1890-1899, kdy ženský průměrný úmrtní věk činil 56,3 let a mužský 50 let.

Ženy se v celkovém průměru dožívaly 56,4 let. Nejvyššího průměrného věku ženy dosáhly v letech 1800-1809 a 1820-1829, kdy činil 59,6 let. Naopak daleko nejnižší průměr byl naměřen v letech 1830-1839, kdy dosahoval 52,5 let. Průměrný věk zemřelých žen se v jednotlivých desetiletích pohyboval mezi 52. a 59 rokem.

Muži se v celkovém průměru dožívali 54 let. Jejich úmrtní věk měl v celém 19. století spíše sestupnou tendenci. Nejvyššího úmrtního věku dosáhli v letech 1800-1809, kdy činil 58,3

let, a nejnižšího průměrného věku dosáhli v devadesátých letech, kdy činil 50,2 let. Mužský průměrný úmrtní věk se v celém zkoumaném století pohyboval na rozhraní 50 až 58 let.

Ve Staňkově se průměrný věk úmrtí u mužů pohyboval na rozhraní 56-57 let, což je nepatrně vyšší číslo než v Lokti. U žen se průměrný věk pohyboval v rozmezí 54-58 let, což je velmi podobné výsledku z loketského výzkumu. Staňkovský celkový průměrný věk zemřelých činil 56,7 let, tedy přibližně o rok více než loketský průměrný věk.⁴⁶

Ve Zdechovicích průměrný věk zemřelých činil 56 let a to jak u mužů, tak u žen. V průměru 56 let umíraly v Lokti pouze ženy. Loketští muži umírali v průměrném věku 54 let, což je o dva roky méně, než průměrný věk zemřelých mužů ve Zdechovicích. Po porovnání těchto dvou obcí, lze určit, že průměrné věky úmrtí jsou si velmi podobné.⁴⁷

Tabulka č. 7 – Průměrný věk zemřelých starších 15 let v Lokti v 19. století

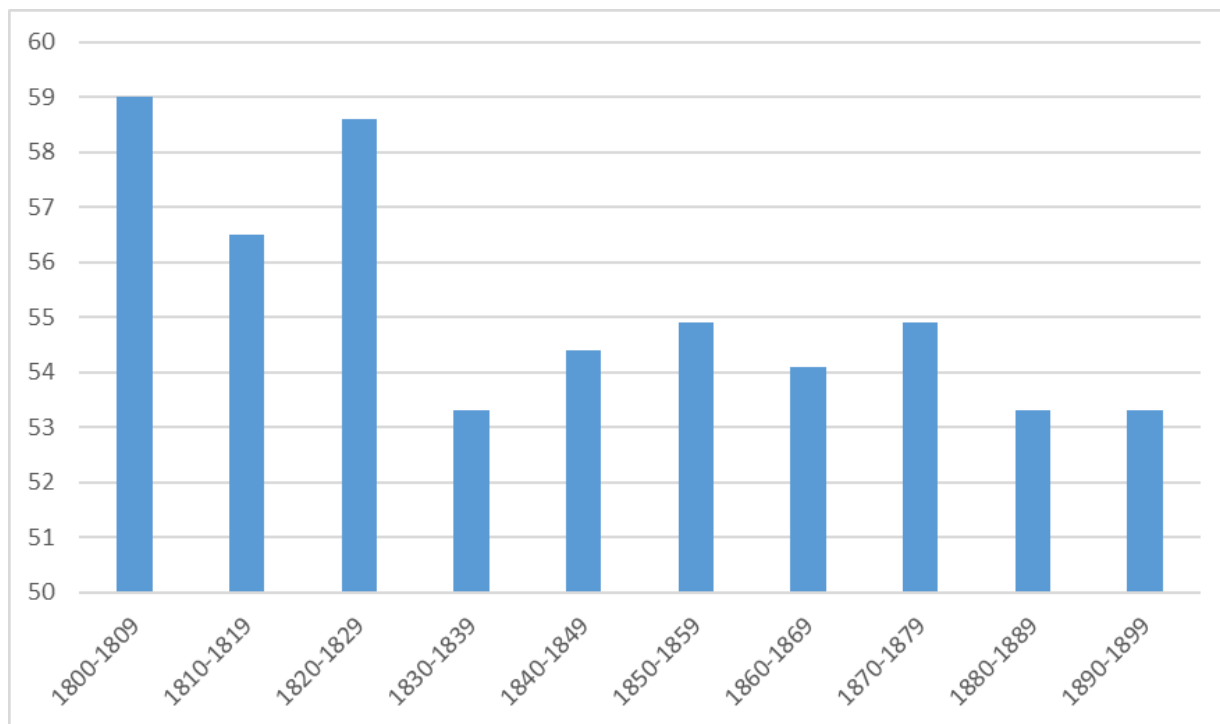
Období	Průměrný věk zemřelých (15+)		
	Muži	Ženy	Celkem
1800-1809	58,3	59,6	59
1810-1819	56,9	56,1	56,5
1820-1829	57,6	59,6	58,6
1830-1839	54,1	52,5	53,3
1840-1849	52,9	55,8	54,4
1850-1859	53,2	56,5	54,9
1860-1869	52	56,2	54,1
1870-1879	53,4	56,3	54,9
1880-1889	51,3	55,2	53,3
1890-1899	50,2	56,3	53,3
Celkem	54	56,4	55,2

⁴⁶ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 26.

⁴⁷ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 66.

Z grafu č. 6 lze vypočítat zajímavou tendenci, která spočívá v tom, že průměrný věk zemřelých starších 15 let se v desetiletých etapách spíše snižoval, než zvyšoval. Zatímco v letech 1800-1809 se průměrný věk úmrtí pohyboval okolo 59 let, tak v poslední desetiletce se průměrný věk snížil na 53,3 let.

Graf č. 6 – Průměrný věk zemřelých starších 15 let v Lokti v 19. století

4.5 Zemřelí podle věkových skupin

V následující tabulce č. 8 je detailně znázorněna úmrtnost podle věkových skupin v Lokti v 19. století. Je zde také uveden celkový počet úmrtí a rozdělení zemřelých dle pohlaví. Pro lepší znázornění vývoje úmrtnosti je tabulka rozdělená do desetiletých etap 19. století. Úmrtní věk je rozdělen do 3 věkových kategorií, a sice od 0 do 14 let, od 15 do 49 let a od 50 let a výše. Věk úmrtí byl uveden v 8567 případech z celkového počtu 8941, tudíž v 374 záznamech o úmrtí nebyl uveden věk, ve kterém daný člověk zemřel.

Ve věkové kategorii od 0-14 let umírali častěji chlapani než děvčata, a to v každé zkoumané desetiletce. Celkově zemřelo do 15 let 1918 chlapanů a 1576 děvčat. Úmrtnost dětí tvoří 42 % ze všech úmrtí v Lokti v 19. století a představuje největší podíl ze všech úmrtí.

Ve věkové kategorii od 15 do 49 let se celkový poměr zemřelých žen a mužů vyrovnává. Žen sice v této věkové skupině až do konce čtyřicátých let umíralo více, ale již od padesátých

let až do konce 19. století umírá v každém desetiletí více mužů. V této věkové kategorii zemřelo 1007 mužů a 934 žen. Celkově tedy zemřelo ve věkovém rozmezí 15-49 let 1941 lidí, což tvoří 23,3 % všech úmrtí.

Skupina zemřelých ve věku 50 let a výše je prakticky vyrovnaná v oblasti rozložení počtu zemřelých mezi muži a ženami. Mužů zemřelo celkem 1427 a žen 1462. Celkem tedy zemřelo 2899 lidí starších 50 let. Tato nejstarší kategorie tvoří 34,7% ze všech zaznamenaných úmrtí v Lokti v 19. století a představuje druhý největší podíl ze všech úmrtí.

Tabulka č. 8 – Rozdělení úmrtnosti dle věkových skupin v Lokti v 19. století

Věk		0-14			15-49			50+			Celkem
Období		Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	
1800-	Počet	152	106	258	31	33	64	81	83	164	486
	%	31,3	21,8	53,1	6,4	6,8	13,2	16,7	17,1	33,7	100%
1810-	Počet	139	123	262	39	52	91	76	94	170	523
	%	26,6	23,5	50,1	7,5	9,9	17,4	14,5	18	32,5	100%
1820-	Počet	139	119	258	37	44	81	81	97	178	517
	%	25,7	22,4	48,1	7,4	8,8	16,2	16,2	19,4	35,7	100%
1830-	Počet	174	139	313	64	74	138	91	84	175	626
	%	26,9	21,5	48,3	10,6	12,2	22,8	15	13,9	28,9	100%
1840-	Počet	207	171	378	67	75	142	93	114	207	727
	%	28,4	23,2	51,6	9,3	10,4	19,7	12,9	15,8	28,7	100%
1850-	Počet	183	179	362	82	80	162	120	124	244	768
	%	23	22,7	45,7	11	10,7	21,7	16	16,6	32,6	100%
1860-	Počet	227	191	418	115	106	221	168	166	334	973
	%	21,4	19,1	40,5	12,3	11,4	23,7	18	17,8	35,8	100%
1870-	Počet	273	232	505	125	124	249	208	207	415	1169
	%	22,5	18,6	41	11,1	11	22,1	18,5	18,4	36,9	100%
1880-	Počet	287	209	496	175	154	329	214	207	421	1246
	%	21,4	16,1	37,5	14,6	12,8	27,4	17,8	17,3	35,1	100%
1890-	Počet	270	217	487	272	192	464	295	286	581	1532
	%	16,8	12,7	29,5	18,4	13	31,3	19,9	19,3	39,2	100%
Celkem		2051	1686	3737	1007	934	1941	1427	1462	2889	8567

4.6 Dětská úmrtnost a kojenecká úmrtnost

Dětská a kojenecká úmrtnost je poměrně zásadní téma v kapitole o úmrtnosti, neboť až polovina narozených umírala v dětském věku. Ještě ve druhé polovině 19. století bylo běžné, že se jedna čtvrtina dětí nedožila svých prvních narozenin, v Praze dokonce až polovina. Z těch dětí, co se nedožily ani jednoho roku života, tak polovina z nich zemřela do 1. měsíce svého života, což samozřejmě souviselo se sociálním prostředím, do kterého se dítě narodilo. Dětská a kojenecká úmrtnost se zvyšovala v silně rozvinutých průmyslových oblastech, kde byla vysoká zaměstnanost žen.⁴⁸ V sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století byla díky tomu úroveň kojenecké úmrtnosti vyšší než 350 promile.⁴⁹

Pracující ženy často nemohly věnovat dostatek času a potřebnou péči svému dítěti, což se projevilo například tím, že brzy přestaly kojit a místo toho volily velmi často nevhodnou náhradní stravu, jejíž kvalita se zvýšila až na konci 19. století. V porovnání s ostatními evropskými státy v otázce kojenecké úmrtnosti se České země řadily k těm zemím, kde byla kojenecká úmrtnost vyšší. Kojenecká úmrtnost byla skoro dvojnásobná oproti situaci v Anglii, Francii, Belgii nebo v Dánsku. Pokles kojenecké úmrtnosti byl velmi pozvolný, proto byla v podstatě po celé 19. století na stejné úrovni, výraznější pokles je datován až od 90. let 19. století.⁵⁰ Pokles byl způsoben opatřeními při úpravách pitné vody a aplikaci očkování.⁵¹

Na konci 19. století většina dětí umírala z vrozené slabosti a na střevní katar. Úmrtnost na tyto choroby převažovala v oblastech s vyšším podílem obyvatelstva pracujícího v průmyslu. Hodnoty kojenecké úmrtnosti byly vyšší na venkově než ve městech. Úroveň úmrtnosti se až do druhé čtvrtiny 19. století příliš neměnila a zůstávala na čísle 200-250 dětí zemřelých do jednoho roku života z tisíce narozených dětí.⁵²

Následující tabulka č. 9. se věnuje výhradně dětské úmrtnosti v Lokti v 19. století. Věk dítěte je rozdělen do 4 věkových skupin, a sice do skupiny, ve které dítě nedosáhlo ani jednoho roku života, poté následuje skupina dětí, kteří zemřeli v rozmezí 1. až 3. roku života. Následuje skupina zemřelých dětí v období 4 až 9 let. Tabulku uzavírají děti zemřelé v 10 až 14 letech

⁴⁸ VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

⁴⁹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 189.

⁵⁰ VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

⁵¹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 190.

⁵² *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 187-189.

svého života. Celkem je evidováno 3737 dětí, které se nedožily ani 15 let svého života. Pro lepší zpřehlednění vývoje dětské úmrtnosti je tabulka č. 9 rozdělena do desetiletých časových intervalů.

Při bližším zkoumání tabulky je patrné, že s přibývajícím věkem klesá počet evidovaných dětských úmrtí. V každé věkové kategorii je evidován větší počet úmrtí u chlapců než u dívek. V nejmladší kategorii, která nedosáhla ani 1 roku života zemřelo celkem 2003 dětí. Z celkového počtu 2003 zemřelých tvoří 1153 zesnulých chlapců a 850 dívek. Chlapců zemřelo více, a to v každé zkoumané desetiletce. Druhá věková skupina věnovaná úmrtím mezi 1. až 3. rokem života dosahuje 1160 úmrtí v celkovém počtu. V této kategorii se poměr mezi zemřelými chlapci a dívkami srovnává, kdy je evidováno 585 zesnulých chlapců a 575 dívek.

V další věkové skupině jsou evidovány případy, kdy dítě zemřelo v rozmezí 4. až 9. roku života. Celkem jich tedy v tomto věku zemřelo 429. Stále převažuje chlapecká úmrtnost, kdy je evidován počet 236 zesnulých chlapců a 193 zesnulých dívek. Poslední zkoumanou věkovou skupinu tvoří úmrtí v 10. až 14. roku života. Tato věková kategorie představuje nejmenší počet úmrtí, kdy je evidováno celkem 145 úmrtí. I v této poslední věkové skupině převažuje větší počet zaznamenaných úmrtí u chlapců než u dívek. Chlapců zemřelo 77 a dívek 68.

Tabulka č. 9 – Rozdělení dětské úmrtnosti v Lokti v 19. století

Věk	0		1-3		4-9		10-14		Celkem
Období	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	
1800-1809	73	48	61	43	13	11	5	4	258
1810-1819	75	59	51	47	9	13	4	4	262
1820-1829	87	70	35	35	13	11	4	3	258
1830-1839	113	74	37	42	17	19	7	4	313
1840-1849	98	68	71	68	30	31	8	4	378
1850-1859	96	93	65	65	15	16	7	5	362
1860-1869	138	90	57	70	22	24	10	7	418
1870-1879	139	110	76	81	48	30	10	11	505
1880-1889	169	112	73	63	34	25	11	9	496
1890-1899	165	126	59	61	35	13	11	17	487
Celkem	1153	850	585	575	236	193	77	68	3737
	2003		1160		429		145		

V příložené tabulce č. 10 je přehledně zaznamenáno rozdělení celkové kojenecké úmrtnosti v Lokti v 19. století. Kojenecká úmrtnost je rozdělena do poporodní, novorozenecké a ponovorozenecké úmrtnosti. Do kojenecké úmrtnosti je řazeno celkem 2003 zesnulých dětí. Nejméně dětí umíralo v rozmezí 0 až 2 dnů, kdy jich je evidováno 126, z nichž bylo 75 chlapců a 51 dívek. Během 3. až 27. dne života zemřelo 664 dětí, z nichž bylo 405 chlapců a 259 děvčat. V kategorii od 28 dní až do 1 roku života zemřelo celkem 1213 dětí, což představuje nejvyšší číslo v rámci kojenecké úmrtnosti. Z těchto 1213 dětí zemřelo více chlapců, a sice 673, naopak dívek zemřelo 540. Ve všech sledovaných kategoriích převažuje vyšší úmrtnost chlapců.

Tabulka č. 10 – Rozdělení kojenecké úmrtnosti v Lokti v 19. století

Věk	Poporodní úmrtnost (0-2 dny)		Novorozenecká úmrtnost 3-27 dní		Ponovorozenecká úmrtnost (28 dní - 1 rok)		Kojenecká úmrtnost celkem	
	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
Pohlaví	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
Počet	75	51	405	259	673	540	1153	850
Celkem	126		664		1213		2003	

5 Sňatečnost

Posledním pozorovaným demografickým jevem je sňatečnost. Začátek kapitoly je věnován obecné sňatečnosti v českých zemích v 19. století. V této kapitole bude vyzkoumán celkový počet sňatků v Lokti v celém 19. století. Samozřejmě nelze opomenout průměrný věk snoubenců, jemuž se práce věnuje jak u svobodných, tak u již ovdovělých snoubenců při vstupu do manželství. Dílčí podkapitolou je výzkum rodinného stavu snoubenců před svatbou. Rodinný stav je sledován z hlediska, zda do manželství vstupuje svobodný nebo již ovdovělý člověk a v jakém poměru spolu do manželství vstupovali svobodný a svobodná, vdovec a svobodná, svobodný a vdova a vdovec a vdova. Kapitola se také dotkne rozložení sňatků na základě měsíce, ve kterém probíhaly.

5.1 Obecná sňatečnost v českých zemích

Již od 18. století přestávala vrchnost ovlivňovat sňatečnost poddaných. V roce 1781 byl vydán dekret o zrušení nevolnictví, který rušil pro snoubence povolení k sňatku od vrchnosti, přesto ho faráři nadále vyžadovali až do zrušení poddanství v roce 1848, kdy byl nahrazen politickým konsensem. Poté povolení k sňatku udělovaly obecní samosprávy nebo okresní úřady, teprve od roku 1869 byl tento pozůstatek feudalismu zrušen.⁵³ V roce 1783 vyšel manželský patent Josefa II., jímž bylo přeneseno rozhodování o manželských sporech na státní soudy, dále rušil jurisdikci v manželských věcech. Principy josefínského manželského práva se staly základem manželského práva v českých zemích až do roku 1919.⁵⁴

Je velmi pravděpodobné, že do 19. století zákon nestanovoval nejnižší možný věk ženicha či nevěsty, až od roku 1811 vstoupil v platnost občanský zákoník, který osobám mladší 24 let nařizoval, že k sňatku potřebují souhlas svých zákonných zástupců. Dalším omezením byla povinná vojenská služba pro stále větší počet mužů, pouze dědici selských hospodářství a někteří pracovníci státní služby byli osvobozeni od povinné vojenské služby. Muž, který nezahájil vojenskou službu, zkrátka povolení k sňatku nezískal. Po roce 1858 se žádný muž mladší 22 let nesměl oženit, pokud nezískal výjimečné povolení od místodržitelství.

Finanční dekret z roku 1800 zakazoval státním, městským a fundovním úředníkům se ženit bez souhlasu představeného, pokud jejich plat nedosahoval určitého finančního limitu. Ženy měly ztíženou situaci ještě tím, že pokud si samy vydělávaly, tak v některých povoláních

⁵³ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 159-161.

⁵⁴ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962. Populární právnická knihovna. s. 120.

mohly díky provdání přijít o práci. Tato opatření byla platná až do zániku monarchie.⁵⁵ Selským synům bránil ke sňatku až do roku 1868 zákon, podle kterého nesměla výměra polností selské usedlosti klesnout pod 7,67 hektaru.⁵⁶

Katolická církev v 19. století velmi dbala na to, aby nebyly obcházeny překážky k sňatku. Například po vydání tolerančního patentu v roce 1781 směli nekatolíci vstoupit do manželství s katolíkem pouze v případě, že se zavázali k tomu, aby nebránili partnerovi ve své víře a k výchově dětí v katolické víře. Při sňatku vzájemně příbuzných snoubenců bylo nutné požádat o dispens, který se v takových případech uděloval i za peněžní úhradu. Až od roku 1868 se mohly uzavírat občanské sňatky, zpočátku pro vyznavače jiného vyznání, později pro snoubence bez vyznání.⁵⁷ V případě židovských svateb až do roku 1848 platil numerus clausus, který povoloval sňatek pouze prvorozenému synovi.⁵⁸

Původ snoubenců byl již od 18. století více různorodý a postupně začal ubývat podíl snoubenců pocházejících z jedné vesnice. Od 19. století se v imigračních oblastech velmi rychle zvyšoval podíl snoubenců, kteří se oženili, respektive vdali v místě, kde se ani jeden z nich nenarodil. Což vedlo k tomu, že se od 40. let 19. století vyžadoval pro povolení obřadu i křestní list a oznámení o sňatku se zpětně nahlásilo faráři, který křestní list vystavil. Různorodost v otázce společenského původu snoubenců se naopak nezvyšovala, protože stále převládaly tendence, aby snoubenci pocházeli ze stejné společenské vrstvy.⁵⁹

5.2 Celkový počet sňatků

Za celé 19. století bylo v Lokti zaevidováno 1812 sňatků, což činí přibližně 18 sňatků do roka. Nejvíce svatebních obřadů proběhlo v roce 1882, kdy se uskutečnilo 36 svateb. Pouze o jeden sňatek méně je evidováno v roce 1891. Naopak nejméně sňatků proběhlo v roce 1818, konkrétně 4 sňatky a v roce 1806, kdy proběhlo celkem 5 sňatků. V následující tabulce je znázorněn vývoj počtu sňatků v desetiletých intervalech. V letech 1890-1899 je evidován největší počet sňatků v počtu 272. Naopak nejslabším obdobím v tomto ohledu jsou léta 1810-1819, kdy je zaznamenáno pouze 97 sňatků. Z následujícího grafu č. 7 vyplývá, že počet sňatků

⁵⁵ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 161-164.

⁵⁶ LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-756-3. s. 56.

⁵⁷ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 165.

⁵⁸ LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-756-3. s. 56.

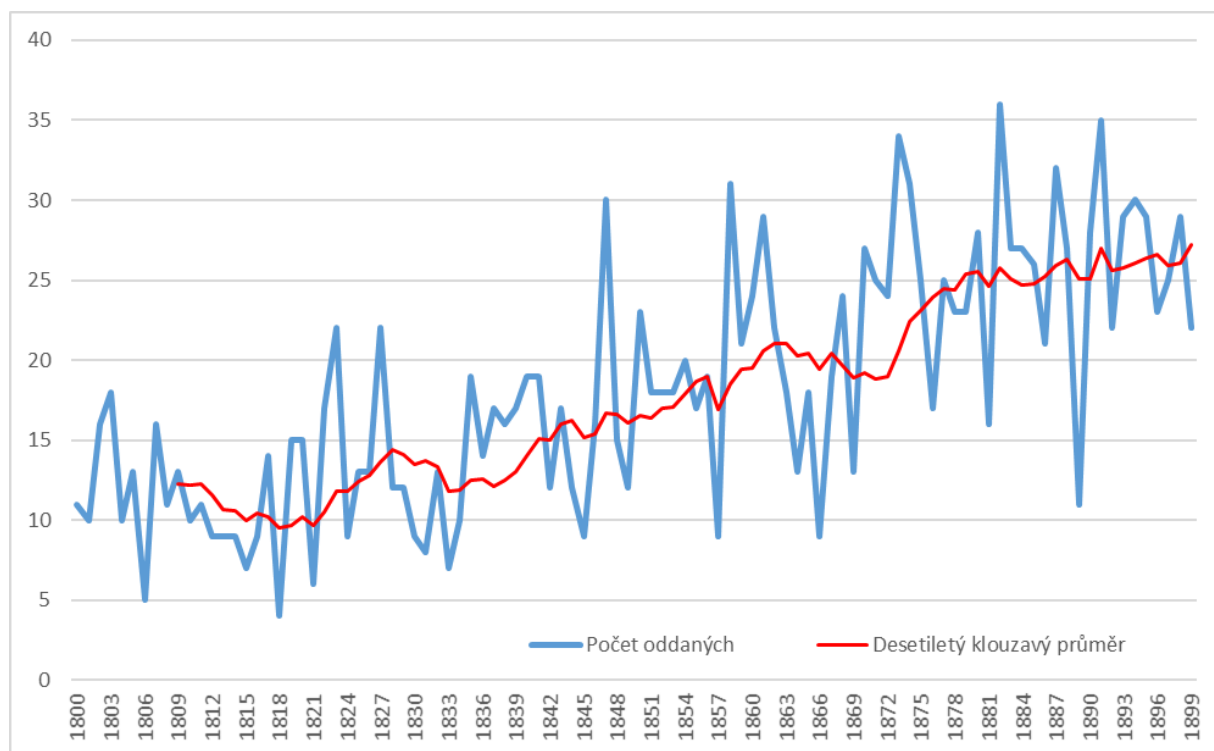
⁵⁹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 165.

v jednotlivých letech má proměnlivou tendenci, ale za použití desetiletého klouzavého průměru se podařilo křivku sňatečnosti zarovnat. Desetiletý klouzavý průměr naznačuje, že počet sňatků se postupem let zvyšoval.

Tabulka č. 11 – Celkový počet sňatků v Lokti v 19. století

Období	Počet uzavřených sňatků	Průměrný počet sňatků na jeden rok
1800-1809	123	12,3
1810-1819	97	9,7
1820-1829	141	14,1
1830-1839	130	13,0
1840-1849	161	16,1
1850-1859	194	19,4
1860-1869	189	18,9
1870-1879	254	25,4
1880-1889	251	25,1
1890-1899	272	27,2
Celkem	1812	18,12

Graf č. 7 – Vývoj sňatků v Lokti v 19. století

5.3 Rodinný stav snoubenců

Čím se lidé dožívali stále vyššího věku, tím se zvyšovala délka trvání manželství a ubývalo i sňatků, ve kterých by figurovali vdovy nebo vdovci. Logicky tak převažovaly sňatky mezi dvěma svobodnými osobami, dokonce ve druhé polovině 19. století stouply z 75% na 90% před první světovou válkou, což je dosud nepřekonané maximum a nepodařilo se ho překonat kvůli zvyšujícímu se počtu rozvedených párů. Přestože možnost rozvodu existovala již ve druhé polovině 19. století, nebyla příliš často využívána, protože rozvedení manželé se nemohli podruhé oženit s někým jiným, tato výsada byla povolena pouze rozloučeným osobám.⁶⁰ Rozvody byly v zásadě povolené pouze pro nekatolíky. Například roku 1880 bylo rozvedených a rozloučených osob evidováno pouze 2957.⁶¹

⁶⁰ VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

⁶¹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 165.

Laxní přístup k manželství převažoval spíše u žen, až kolem 11 % žen se ani jednou neprovdalo, naproti tomu u mužů se pohybuje někdo okolo 6 %.⁶² Druhé sňatky tvořily až čtvrtinu všech uzavíraných sňatků. Možnosti druhého sňatku využívali častěji muži než ženy. Z deseti nevěst bylo 8 až 9 svobodných, z ženichů tři čtvrtiny. Ovdovělého muže si brala třetina svobodných nevěst, naopak ovdovělou ženu si vzal pouze každý dvacátý svobodný muž. Díky prodloužení střední délky života spolu s růstem trvale svobodných osob a vyššímu počtu námezdních dělníků se v 19. století podíl druhých sňatků postupně snižoval. Již na konci 19. století tvořili oboustranně svobodní snoubenci 85% z celkového počtu sňatků, z nevěst bylo 6% vdov a z ženichů 13% vdovců.⁶³

Během výzkumu situace v Lokti v 19. století se bohužel nepodařilo zjistit rodinný stav před svatbou u tří mužů a jedné ženy. Dokonce v jednom případě nebyl uveden rodinný stav u obou novomanželů, tudíž k analýze rodinného stavu snoubenců byla použita data 1807 párů z celkového počtu 1812 párů.

Nejvyšší počet sňatků proběhl mezi svobodnými muži a svobodnými ženami v celkovém počtu 1423, což tvoří 78,5 % ze všech zaznamenaných sňatků. Druhý nejvyšší počet sňatků proběhl mezi vdovci a svobodnými ženami, a sice 256 sňatků, což odpovídá 14,1% případů. Naopak mezi svobodným mužem a vdovou bylo zaznamenáno pouze 60 sňatků, což činí 3,3 % z celkového počtu sňatků. Svatba mezi dvěma ovdovělými osobami byla dokonce častější záležitostí než sňatek mezi svobodným mužem a ovdovělou ženou, konkrétně je evidováno 68 sňatků, které tvoří 3,8 %.

V porovnání s jinými obcemi se poměry rodinných stavů před svatbou příliš neliší od loketského poměru. Lze to srovnat s obcí Staňkov v 19. století, kde v 82 % případů nastala situace, kdy si svobodný muž vzal svobodnou ženu. Svatba mezi svobodným mužem a ovdovělou ženou nastala v 2,3 % případů. Naopak ovdovělý muži si brali svobodné ženy v 11,6 % případů. Ovdovělý snoubenci vstoupili do nového sňatku v 4,1 % případů.⁶⁴

Ve farnosti Zdechovice jsou čísla výzkumu také velmi podobná. Situace, kdy se vzali dva svobodní jedinci, nastala v 78 % případů. Vdovci si brali svobodné ženy v 12,8 % případů.

⁶² VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

⁶³ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 164.

⁶⁴ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 51.

Naopak ovdovělé ženy se provdaly za svobodného muže v 4,9 % případů. Případy, kdy vstupovali vdovci a vdovy podruhé do manželství, nastaly v celkové míře 4,3 %.⁶⁵

Tabulka č. 12 – Rodinný stav snoubenců v Lokti v 19. století

Období	Svobodný-Svobodná		Vdovec-Svobodná		Svobodný-Vdova		Vdovec-Vdova		Neznámý rodinný stav		Celkem Počet
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	
1800-1809	90	73,2	19	15,4	6	4,9	8	6,5	0	0	123
1810-1819	71	73,2	19	19,6	1	1,0	5	5,2	1	1,0	97
1820-1829	116	82,3	13	9,2	4	2,8	6	4,3	2	1,4	141
1830-1839	105	80,8	16	12,3	7	5,4	2	1,5	0	0	130
1840-1849	134	83,2	19	11,8	5	3,1	2	1,2	1	0,6	161
1850-1859	153	78,9	28	14,4	10	5,2	3	1,5	0	0	194
1860-1869	145	76,7	32	16,9	5	2,6	7	3,7	0	0	189
1870-1879	195	76,8	38	15,0	8	3,1	13	5,1	0	0	254
1880-1889	193	76,9	38	15,1	6	2,4	13	5,2	1	0,4	251
1890-1899	221	81,3	34	12,5	8	2,9	9	3,3	0	0	272
Celkem	1423	78,5	256	14,1	60	3,3	68	3,8	5	0,3	1812

5.4 Sezónní rozložení

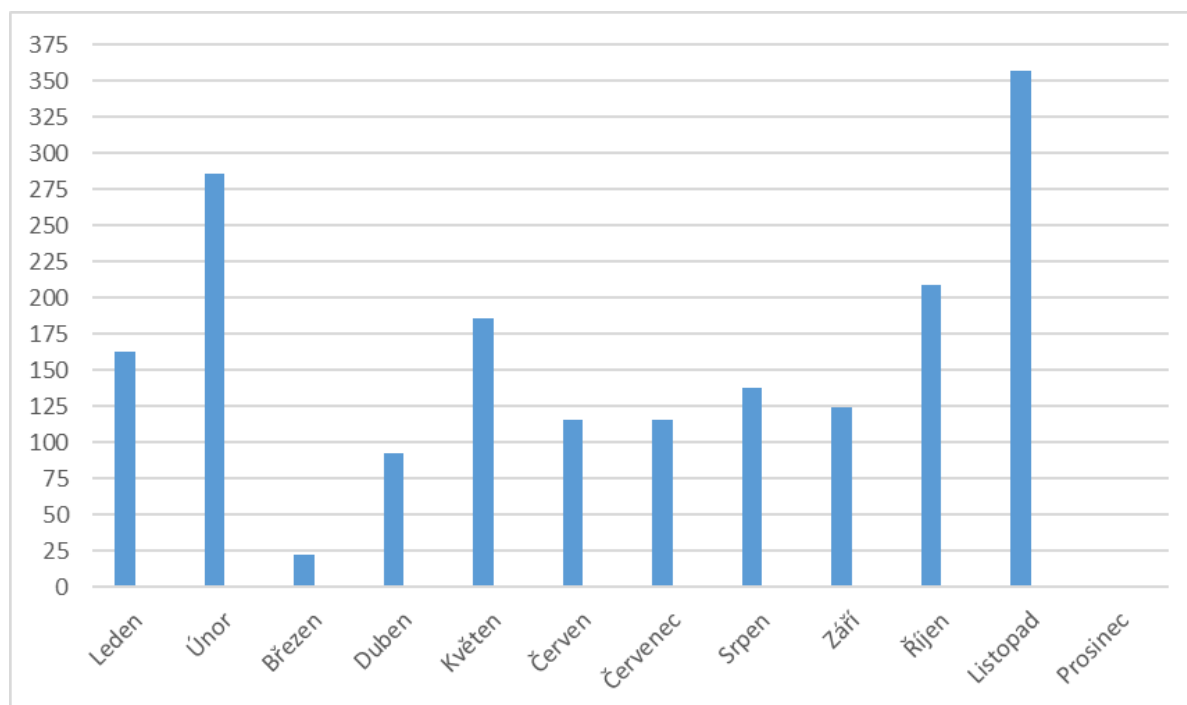
Tato subkapitola je věnována měsícům, ve kterých se uskutečňovaly sňatky novomanželů v Lokti v 19. století. Do manželství vstupovaly páry nejčastěji v listopadu, kdy je zaznamenáno celkem 357 sňatků, které tvoří 19,7% ze všech evidovaných sňatků. Dalším měsícem, v němž se také uzavřelo mnoho sňatků, je únor, kdy do svazku manželského vstoupilo 286 párů, což činí 15,8 % uzavřených sňatků. Naopak v prosinci byl zaznamenán pouze jeden jediný sňatek a to v roce 1894 mezi 33letým vdovcem a 24letou svobodnou ženou, v březnu 23 sňatků (1,3% ze všech sňatků) a v dubnu 93 sňatků (5,1% ze všech sňatků).

⁶⁵ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 39.

Tabulka č. 13 – Sezónní rozložení sňatečnosti v Lokti v 19. století

Měsíc	Počet	%
Leden	163	9%
Únor	286	15,8%
Březen	23	1,3%
Duben	93	5,1%
Květen	186	10,3%
Červen	116	6,4%
Červenec	116	6,4%
Srpen	138	7,6%
Září	124	6,8%
Říjen	209	11,5%
Listopad	357	19,7%
Prosinec	1	0,1%
Celkem	1812	100%

Graf č. 8 – Počet sňatků dle měsíců v Lokti v 19. století

5.5 Průměrný věk snoubenců

Od 18. století bylo zcela běžné, že se děvčata v průměru vdávala od 22. až do 25. roku života, muži se ženili v průměru o 4 roky později než ženy. V 19. století dochází pod vlivem nepříznivých ekonomických podmínek ke zvýšení tohoto průměrného sňatkového věku až o 3 roky.⁶⁶ Ve 20. až 50. letech 19. století se ve věku 25 let a starším vdávaly dvě ze tří žen a každý druhý muž se oženil ve více než 30 letech.⁶⁷

V případě průměrného věku snoubenců se musí vzít v potaz výrazná diference mezi venkovem, městem i jednotlivými oblastmi v českých zemích. Například v Praze, Liberci, Brně nebo Plzni se rychle zvyšoval podíl trvale neprovdaných žen a to z toho důvodu, že jim špatné majetkové poměry neumožňovaly uzavřít odpovídající sňatek, a proto se rozhodly radši zůstat svobodné. Pokles je zaznamenán i na neúrodném venkově, kde ženy chodily častěji do továren. Během 2. poloviny 19. století zůstávala trvale svobodných desetina, leckdy pětina žen. U mužů byl podíl svobodných sice nižší, ale postupně se zvyšoval, až dosahoval hranice dvanáctiny mužů v padesáti letech věku.

Oblasti, ve kterých se rozvíjel těžební a hutní průmysl poskytující zaměstnání zejména mužům, se vyznačovaly vysokou sňatečností pracovníků. Jejich manželkami se stávaly ženy, které velmi často pocházely ze stejné vesnice. Pro tyto oblasti je také charakteristické to, že se vyznačují nižším sňatkovým věkem, což je zaznamenáno například na Kladně nebo v ostravské průmyslové oblasti.⁶⁸

Průměrný sňatkový věk dosáhl nejvyšší hranice v roce 1857, kdy činil 32,4 let u mužů a u žen 27,5 roku, následně začíná klesat na 30 let u mužů a 26 let u žen. Dokonce i věk při prvních sňatcích klesal v průměru na 28 let u mužů a 25 let u žen. Tento pokles přetrvával až do konce 19. století. Postupným zvyšováním sňatkového věku se snížil počet žen žijících v manželství v období nejvyšší fyziologické plodnosti, což se promítlo v poklesu úhrnné plodnosti a zároveň se zvýšil počet dětí narozených mimo manželství.⁶⁹

⁶⁶ VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. s. 98-110.

⁶⁷ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 162.

⁶⁸ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 162.

⁶⁹ *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0 s. 164.

V samotném výzkumu loketských matrik z 19. století nebyl uveden věk u dvou novomanželských párů, u pěti žen a u dvou mužů, proto je v níže přiložených tabulkách započítán věk pouze 1801 ženichů a nevěst. Průměrný věk všech snoubenců za celé 19. století dosahoval 29,3 let. V níže přiložené tabulce č. 14 je znázorněn průměrný věk snoubenců v desetiletých intervalech.

Průměrný věk novomanželů se v těchto desetiletkách pohyboval okolo 28-30 let. Nejvyšší věkový průměr byl dosažen v letech 1860-1869, kdy činil 30,5 let. Naopak v letech 1830-1839 byl vypočítán nejnižší věkový průměr snoubenců, který dosahoval věku 28,2 let. V každé sledované desetiletce byl průměrný věk vyšší u ženichů než u nevěst, dokonce v letech 1810-1819 rozdíl průměrného věku činil 7 let. Naopak nejnižší rozdíl mezi ženichy a nevěstami v otázce průměrného věku byl vysledován v letech 1890-1899, kdy činil 3,2 let.

Muži se ženili za celé 19. století v průměru ve věku 31,5 let. U mužů byl vypočítán nejvyšší průměrný věk v letech 1800-1809, kdy činil 33,1 let. V následujících letech měl průměrný věk ženichů sestupnou tendenci, která trvala až do konce třicátých let 19. století. V letech 1850-1859 činil průměrný věk novomanželů 32,7 let. V následujících letech průměrný věk ženichů neustále klesal a v poslední desetiletce se zastavil na čísle 30,4.

U žen byl vysledován průměrný věk, který za celé století v průměru dosahoval hranice 27,1 let. Při rozdělení 19. století na jednotlivé desetiletky je patrné, že průměrný věk snoubenek se v jednotlivých desetiletích pohyboval mezi 25. a 28. rokem života. Nejnižší průměrný věk snoubenek byl zaznamenán v letech 1810-1819, když činil 25,2 let. Naopak nejvyššího průměrného věku dosáhly snoubenky v 60. letech 19. století, kdy činil 28,9 let.

V porovnání s výzkumem farnosti Zdechovice má Loket o trochu vyšší průměrný věk snoubenců. Nejvyššího věkový průměr u mužů byl dosažen ve Zdechovicích v letech 1800-1809, kdy činil 31, 4 let, což je prakticky stejná hodnota jako v Lokti za celé 19. století. U žen byl v letech 1840-1849 naměřen průměrný věk 26,6 let, což je také méně než v Lokti v celém 19. století. Ve Zdechovicích se průměrný věk během celého 19. století pohyboval okolo 28-31 let u mužů a u žen to bylo okolo 23-26 let.⁷⁰

Průměrný věk všech novomanželů a novomanželek ve Staňkově už se přibližuje loketskému průměrnému věku. V 19. století se ve Staňkově průměrný věk u mužů pohyboval

⁷⁰ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 34.

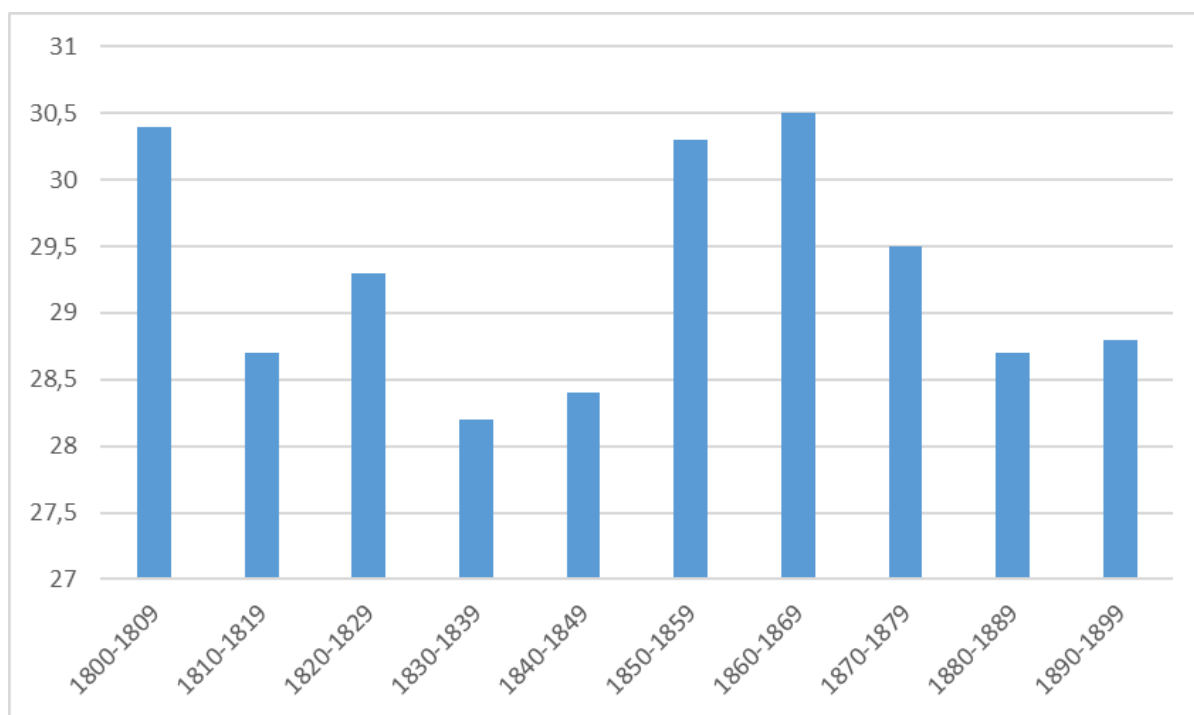
okolo 29-33 let, což už jsou takřka identická čísla jako v Lokti. Stejná situace je i u žen, kdy se průměrný věk nevěst pohybuje v rozmezí 25-27 let.⁷¹

Tabulka č. 14 – Průměrný věk snoubenců v Lokti v 19. století

Období	Celkový průměrný věk		
	Muži	Ženy	Celkem
1800-1809	33,1	27,6	30,4
1810-1819	32,2	25,2	28,7
1820-1829	31,6	27	29,3
1830-1839	30	26,4	28,2
1840-1849	30,4	26,4	28,4
1850-1859	32,7	28	30,3
1860-1869	32,2	28,9	30,5
1870-1879	31,5	27,6	29,5
1880-1889	30,5	26,9	28,7
1890-1899	30,4	27,2	28,8
Celkem	31,5	27,1	29,3

⁷¹ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 52.

Graf č. 9 – Průměrný věk snoubenců v Lokti v 19. století

Jak již bylo zmíněno v předcházející podkapitole, tak nejčastěji nastávala situace, kdy vstoupili do manželství dva svobodní jedinci, proto je v následující tabulce č. 15 zaznamenán průměrný věk s rozdělením na jednotlivá desetiletí právě pouze svobodných snoubenců. Průměrný věk všech svobodných snoubenců v 19. století dosahoval 27, 4 let.

Průměrný věk svobodných jedinců, kteří vstupovali do manželství, se v jednotlivých desetiletích pohyboval v rozmezí 26-28 let. Nejvyšší věkový průměr byl vyzkoumán v letech 1850-1859, kdy dosahoval 28,8 let. Naopak nejnižším věkovým průměrem bylo 26 let, který byl naměřen v letech 1810-1819. Při bližším zaměření na jednotlivé desetiletí je patrné, že v každé z nich byl zaznamenán vyšší průměrný věk u mužů než u žen. Nejvyšší rozdíl je evidovaný v letech 1810-1819, kdy činil 3,7 let. Nejmenší rozdíl činil 1,1 let v letech 60. letech 19. století.

Svobodní muži se v Lokti v 19. století ženili v průměrném věku 28,6 let. Díky rozdělení 19. století na desetileté intervaly lze vypočítat, že v těchto etapách se průměrný věk u mužů pohyboval v rozmezí 28 až 30 let. Zcela nejvyššího průměrného věku dosáhli v letech 1850-1859, který činil 30,5 let. Naopak nejnižší průměrný věk je zaznamenán v období let 1880-1889, kdy se věk zastavil na 27,6 letech.

Svobodné ženy se v celém sledovaném období vdávaly v průměrném věku 26,1 let. Z jednotlivých desetiletí lze vyčíst, že se průměrný věk snoubenek se pohyboval okolo 24 až

27 let. Nejnižší průměrný věk žen v době kdy poprvé vstupovaly do svazku manželského, byl zaznamenán v letech 1810-1819, kdy činil 24,1 let. Naopak nejvyšší průměrný věk je 27,9 let, který byl zaznamenán v letech 1860-1869.

Nejmladší provdanou ženou se stala 15letá dívka, která se v roce 1863 provdala za 23letého muže. Naopak nejstarší svobodnou snoubenkou se stala 65letá žena, která se v roce 1870 provdala za 60letého muže. V roce 1823 se 18letý muž oženil s 25letou ženou, čímž se stal nejmladším ženichem v Lokti v 19. století. Naopak nejstarším svobodným snoubencem byl 56letý muž, který si v roce 1853 vzal 34letou ženou.

I v případě svobodných jedinců ze Zdechovic, kteří vstupovali do svazku manželského, platí, že do něj vstupovali v nižším věku, než tomu bylo v Lokti. U mužů se dá vysledovat průměrný věk při vstupu do manželství okolo 26-28 let za celé 19. století. U žen byl zaznamenán průměrný věk v rozmezí 22-25 let. U obou pohlaví je tedy zřejmé, že v Lokti se svobodní jedinci ženili v průměru přibližně o 2 roky starší než lidé ve Zdechovicích.⁷²

Ve Staňkově je situace ohledně průměrného věku svobodných snoubenců velmi podobná jako v Lokti. Muži se ženili v rozmezí 26-29 let, což je takřka identický věk jako v Lokti. U žen se věk pohybuje okolo 23-24 let, což je v průměru přibližně o 2 roky méně než v Lokti.⁷³

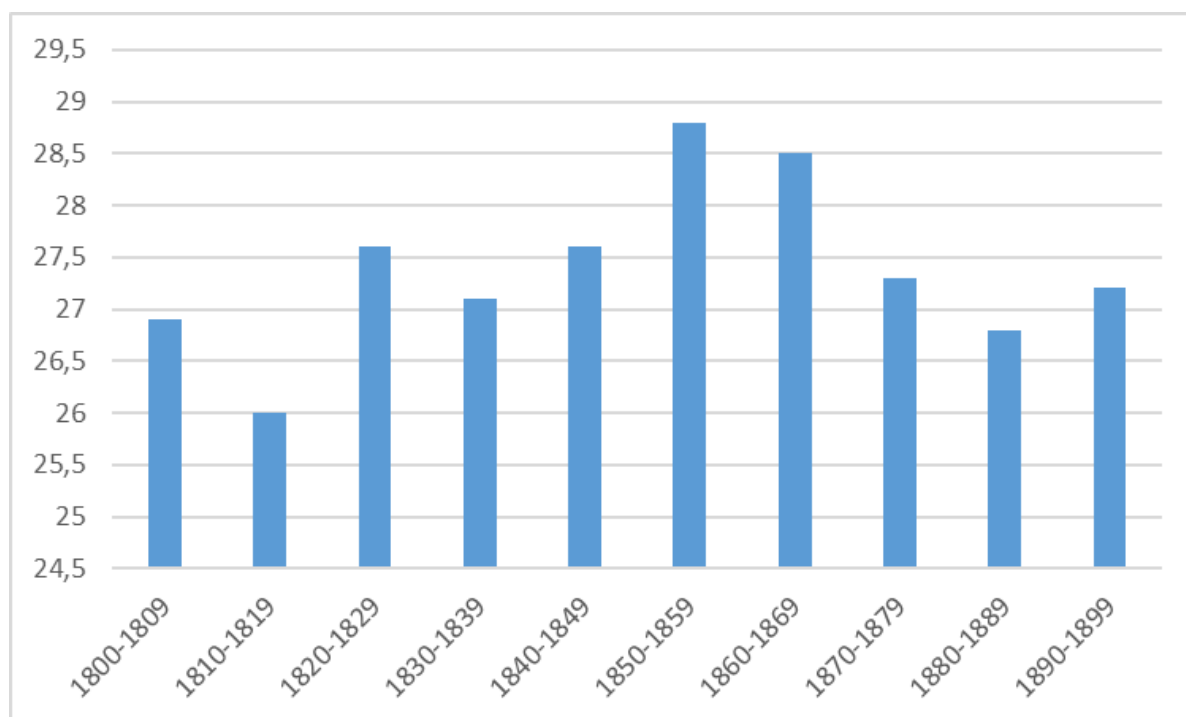
⁷² NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 34.

⁷³ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 52.

Tabulka č. 15 – Průměrný věk svobodných snoubenců v Lokti v 19. století

Období	Celkový průměrný věk svobodných		
	Muži	Ženy	Celkem
1800-1809	28,2	25,5	26,9
1810-1819	27,8	24,1	26
1820-1829	29,2	26	27,6
1830-1839	28,2	25,9	27,1
1840-1849	29,3	25,9	27,6
1850-1859	30,5	27,1	28,8
1860-1869	29	27,9	28,5
1870-1879	28,2	26,3	27,3
1880-1889	27,6	26	26,8
1890-1899	28,1	26,3	27,2
Celkem	28,6	26,1	27,4

Graf č. 10 – Průměrný věk svobodných snoubenců v Lokti v 19. století

Případů, kdy muž či žena ovdověli a znovu vstoupili do svazku manželského, je přeci jen méně než případů svobodných snoubenců. Právě ovdovělým osobám je věnována tabulka č. 16, kde je v desetiletých intervalech znázorněn jejich průměrný věk při vstupu do jejich dalšího manželství. Průměrný věk všech vdovců a vdov v celém 19. století činil 42,1 let.

Průměrný věk všech ovdovělých se při znázornění v desetiletých intervalech pohyboval v rozmezí 37 až 47 let. Zcela nejvyšší věkový průměr byl naměřen již v první zkoumané desetiletce v letech 1800-1810, kdy dosahoval 47,1 let. V následujících letech měl průměrný věk sestupnou tendenci až do konce třicátých let, ve kterých byl zaznamenán dokonce nejnižší věkový průměr celého zkoumaného období a činil 37,5 let. Od padesátých let průměrný věk nikdy neklesnul pod 40 let. Ve všech desetiletých intervalech dosahovali vyššího průměrného věku muži než ženy kromě let 1810-1819, kdy se ženy vdávali ve věku 45,6 let a muži ve věku 44,3. Případ, kdy byl největší rozdíl mezi průměrným věkem mužů a žen je datován do let 1800-1809, kdy průměrný věk činil u mužů 50,5 let a u žen 43,7 let.

Celkový věkový průměr mužů, kteří se znovu oženili, činil 43,8 let. Při detailnějším zkoumání tabulky č. 16 lze určit, že zdaleka nejvyššího průměrného věku dosáhli v letech 1800-1809, kdy se věk pohyboval okolo 50,5 let. Naopak 38,1 let je nejnižší průměrný věk vdovců, který je zaznamenán v letech 1840-1849. Kromě již zmíněných čtyřicátých let nikdy neklesnul průměrný věk vdovců pod 40 let.

Ovdovělé ženy se v celém 19. století vdávali v průměrném věku 40,4 let. Při rozdělení na jednotlivé desetiletí je zřejmé, že zdaleka nejvyššího průměrného věku dosahovali v letech 1810-1819, kdy se věk pohyboval okolo 45,6 let. Naopak v třicátých letech je zaznamenán věkový průměr 34,1 let, což je nejnižší věk celého 19. století. Průměrný věk se u ovdovělých nevěst se v celém století pohyboval v širokém rozmezí 34-45 let.

Nejmladším vdovcem, který se podruhé oženil, se stal 22letý muž, když si v roce 1880 vzal 27letou ženu. Tomu nejstaršímu vdovci, který se znovu oženil, bylo 82 let, když se v roce 1897 oženil s 63letou ženou. U celkem 4 žen je evidováno, že znovu vdali ve věku 23 let, k těmto případům došlo v letech 1822, 1827, 1874 a 1888, kdy se vdali za 41, 24, 23 a 38leté muže. Nejstarší ovdovělou a znovu provdanou manželkou se stala v roce 1867 žena, která se vdala za 54letého muže.

Ve Zdechovicích byl vysledován průměrný věk u vdovců v rozmezí 37-47 let a za celé 19. století průměrný věk činil 42 let, což je o něco málo nižší číslo, než které bylo zjištěno

v Lokti. U vdov se věkový průměrný věk pohyboval okolo 29-40. Celkový průměrný věk vdov ve Zdechovicích činil 36,8 let, což je přibližně o 4 roky méně než v Lokti.⁷⁴

Ve Staňkově už byl naměřen průměrný věk u vdovců vyšší než v Lokti, když činil 47,5 let, což je téměř o 4 roky více, než vyzkoumaný průměr v Lokti. Stejná situace nastala v případě vdov, když průměrný věk činil 42,5 let, což je 2 roky více, než zaznamenaný průměr u loketských vdov.⁷⁵

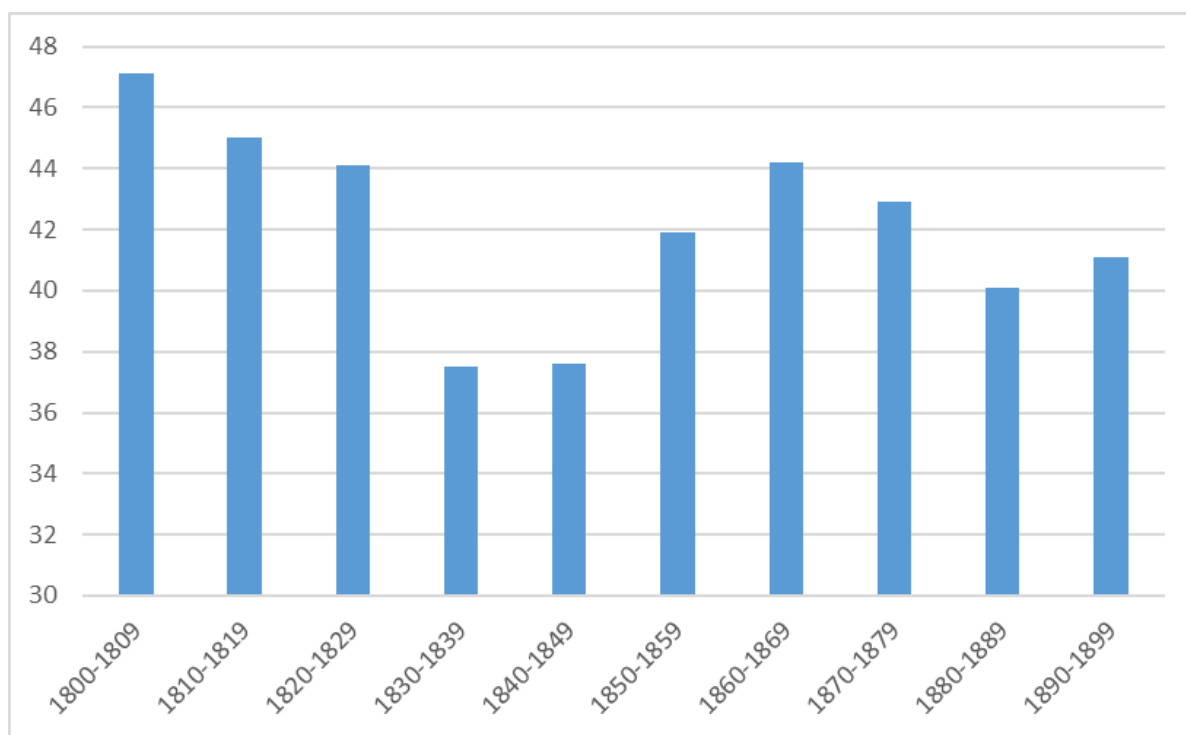
Tabulka č. 16 – Průměrný věk ovdovělých snoubenců v Lokti v 19. století

Období	Celkový průměrný věk ovdovělých		
	Muži	Ženy	Celkem
1800-1809	50,5	43,7	47,1
1810-1819	44,3	45,6	45
1820-1829	46,8	41,4	44,1
1830-1839	40,8	34,1	37,5
1840-1849	38,1	37	37,6
1850-1859	44,3	39,4	41,9
1860-1869	44,4	43,9	44,2
1870-1879	44,6	41,1	42,9
1880-1889	41,9	38,3	40,1
1890-1899	42,5	39,6	41,1
Celkem	43,8	40,4	42,1

⁷⁴ NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. s. 34.

⁷⁵ BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. s. 52.

Graf č. 11 – Průměrný věk ovdovělých snoubenců v Lokti v 19. století

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala demografickému vývoji v Lokti v 19. století. Výzkum byl zaměřen na hlavní ukazatele demografického vývoje, a sice porodnost, úmrtnost a sňatečnost. Data potřebná k výzkumu byla získávána pomocí anonymní excerpce dat z digitalizovaných matričních knih. Získaná data pomohla zachytit a popsat demografický vývoj, což bylo primárním cílem této práce, který se podařil splnit.

V kapitole o porodnosti došel výzkum k závěru, že se v Lokti v celém 19. století narodilo celkem 9386 dětí, z toho bylo 4859 chlapců a 4527 dívek. Při bližším zkoumání rozdílů v počtech narozených chlapců a děvčat bylo zjištěno, že pouze v letech 1820-1829 a 1830-1839 se v Lokti narodilo více děvčat než chlapců. V průměru přišlo na svět 93,9 dětí za 1 rok. Vývoj počtu narozených měl vzrůstající charakter po celé století, proto není divu, že nejméně narozených dětí je zaznamenáno v roce 1800, kdy se narodilo 42 dětí. Naopak v roce 1896 se narodilo 158 dětí, což z něj činí nejplodnější rok. Do celkového počtu narozených dětí jsou započítána i dvojčata, kterých se narodilo 75 párů, což činí 1,6 % z celkového počtu narozených.

Zajímavé jsou výsledky podílu narozených nemanželských dětí, který činil přibližně 16,2 %, tedy 1521 dětí. Při rozdělení 19. století do desetiletých intervalů se podařilo zjistit, že podíl nemanželských dětí v žádné sledované desetiletce neklesnul pod 12,6%. Dokonce v letech 1820-1829 dosáhl rekordních 19,9 %. Při srovnání s obecným podílem nemanželských dětí v českých zemích a v jednotlivých regionálních farnostech lze vyvodit, že loketský podíl nemanželských dětí se pohybuje v řádově vyšších číslech. Sezónní rozložení porodnosti je poměrně rovnoměrně rozložené. Nejvíce dětí se narodilo v měsících března a července, kdy shodně tyto měsíce dosahují počtu 831 dětí. Naopak nejmenší počet porodů byl naměřen v měsíci listopad, kdy bylo zaznamenáno 724 nově narozených.

V kapitole věnované úmrtnosti bylo zjištěno, že ve mnou zkoumaném období zemřelo celkem 8941 lidí. Větší zastoupení v úmrtnosti měli muži, kterých zemřelo 4707 a tvoří 52,23 % z celkového počtu zemřelých. Žen zemřelo méně, konkrétně 4234, což činí 47,77 % z celkového počtu zemřelých. Díky rozdělení úmrtnosti do desetiletých intervalů se podařilo zjistit, že počet zemřelých v jednotlivých intervalech měl vzestupnou tendenci. V každé zkoumané desetiletce byl evidován větší počet zemřelých mužů, kromě let 1810-1819, kdy zemřelo více žen. Počet úmrtí v jednotlivých desetiletkách měl celkově vzrůstající tendenci.

Nejmenší počet úmrtí je evidován v roce 1810, kdy bylo zaznamenáno 38 úmrtí. Naopak nejvíce úmrtí bylo zaznamenáno v roce 1872, kdy zemřelo 191 lidí. Každý rok průměrně umíralo 89,4 obyvatel Lokte. Z hlediska rozložení úmrtnosti dle měsíců bylo vyzkoumáno, že nejvíce lidí zemřelo v květnu, v němž je zaznamenáno 834 úmrtí. Naopak nejméně úmrtí je evidováno v měsíci listopad, kdy zemřelo 644 lidí. V sezónním rozložení úmrtnosti lze spatřovat určité tendence, protože od května do listopadu počet úmrtí víceméně klesal a od prosince do května přetrvával vzrůstající trend. Tyto tendence mohou mít příčinu v klimatických podmínkách.

Při sledování průměrného věku byl vyzkoumán průměrný věk všech zemřelých v Lokti, který činil 30,1 let. Vyššího věku se dožívaly ženy, jelikož se v průměru dožívaly 31,9 let a muži 28,3 let. Nejstarší zaznamenanou zemřelou osobou se stala 100letá žena, která zemřela v roce 1890. Při rozdělení úmrtnosti do desetiletých intervalů bylo zjištěno, že v každé desetiletce se muži dožívali nižšího průměrného věku než ženy. Dále se podařilo vysledovat vzestupný trend průměrného věku úmrtí, kdy v letech 1800-1809 ještě průměrný věk činil 28,9 a v letech 1890-1899 již dosahoval hranice 36 let.

Výzkum průměrného věku byl modifikován tím, že se do něj nepočítaly osoby, které zemřely před dovršením 15. roku svého života, aby výsledný průměrný věk příliš neovlivňoval vysoký podíl dětské a kojenecké úmrtnosti. Když se tedy vynechala dětská a kojenecká úmrtnost, tak celkový průměr všech zemřelých byl 55,2 let. Ženy se dožívaly 56,4 let a muži 54 let. Při rozdělení 19. století do jednotlivých desetiletí vyšlo najevo, že průměrný věk zemřelých starších 15 let měl sestupnou tendenci, protože v letech 1800-1809 průměrný věk činil 59 let a v letech 1890-1899 53,3 let. I v této statistice dosahovaly ženy v každé sledované desetiletce vyššího průměrného věku, kromě let 1810-1819 a 1830-1839, kdy převažoval vyšší průměrný věk u mužů.

V rámci zkoumání úmrtí podle skupin bylo zjištěno, že nejvíce úmrtí je vedeno v kategorii 0-14 let, kdy zemřelo 3737 osob. Ve věkové kategorii 15-49 let je evidováno 1941 úmrtí a v kategorii 50 a výše 2889 úmrtí. Největší úmrtní věkové skupině, kterou tvoří dětská a kojenecká úmrtnost, je věnována samostatná subkapitola. V rámci dětské úmrtnosti bylo zjištěno, že nejvíce dětí zemřelo před dovršením 1 roku života, konkrétně 2003 dětí. V kategorii 1-3 let zemřelo 1160 dětí, mezi roky 4-9 zemřelo 429 dětí a v 10-14 letech 145 dětí.

V závěrečné kapitole zabývající se sňatečností se podařilo vyzkoumat celkový počet sňatků, který dosáhl čísla 1812, což činí průměrně 18,12 sňatků za rok. Nejvíce svatebních

obřadů proběhlo v roce 1882, kdy se uskutečnilo 36 svateb. Naopak nejméně svateb proběhlo v roce 1818, konkrétně 4 sňatky. Ve vývoji sňatků je patrný vzestupný trend, neboť v letech 1800-1809 je evidováno 123 sňatků a v letech 1890-1899 sňatků 272.

Z hlediska rodinného stavu snoubenců před svatbou převažovala situace, kdy se svobodný muž oženil se svobodnou ženou, konkrétně v 1423 případech, což tvoří 78,5 % ze všech zaznamenaných sňatků. Druhý největší počet sňatků proběhl mezi vdovci a svobodnými ženami, a sice 256 sňatků, což tvoří 14,1 %. Naopak mezi svobodným mužem a vdovou bylo zaznamenáno pouze 60 sňatků, což činí 3,3 % z celkového počtu sňatků. Svatba mezi dvěma ovdovělými osobami byla dokonce častější záležitostí než sňatek mezi svobodným mužem a ovdovělou ženou, konkrétně je evidováno 68 sňatků, které tvoří 3,8 %.

V rámci rozdělení sňatečnosti dle měsíců, ve kterých svatby probíhaly, bylo vyzkoumáno, že do manželství vstupovali lidé nejčastěji v listopadu, konkrétně v 357 případech. Naopak pouze jeden sňatek je zaznamenán v měsíci prosinec. Lidé se ženili nebo vdávali v průměrném věku 29,3 let. Muži do manželství vstupovali v pokročilejším průměrném věku než ženy, a sice ve věku 31,5 let. Ženský průměrný věk při vstupu do manželství činil 27,1 let.

Když do manželství poprvé vstupoval svobodný muž, tak mu v průměru bylo 28,6 let. Naopak u žen tento průměr činil 26,1 let. Celkově tedy průměrné osobě, která byla svobodná a vstupovala do svazku manželského, bylo přibližně 27,4 let. V případě vdovců a vdov celkový průměrný věk při vstupu do dalšího manželství činil 42,1 let. Ženám bylo průměrně 39,6 let a mužům 42,5 let. Ať už se tedy jednalo o svobodného muže či vdovce, tak platí, že se muži v průměru ženili později než ženy.

Zrealizovaný výzkum dílčím způsobem přispěje historické demografii k jejímu rozvoji, protože prací, které by se zaměřovaly na historicko-demografický vývoj jednotlivých obcí, není tolik, kolik bychom si asi představovali. Problém může být v tom, že sesbírání potřebných dat je velice náročný proces, na který je potřeba mít dostatek času. Monotónnost doprovázející samotný sběr dat může také leckoho odradit.

Výzkum demografického vývoje byl poměrně složitou záležitostí, ještě před samotným začátkem psaní této bakalářské práce bylo potřeba zajistit a zapsat všechna data z matričních knih o narozených, zemřelých a oddaných. Proces získávání dat z matričních knih byl náročný nejen z časového hlediska, ale hlavně kvůli své monotónnosti.

Tato práce není zcela definitivně hotová, existuje ještě celá řada výzkumů, které by se v ní daly v budoucnu provést. Samozřejmě se může zachytit i větší časové období, než na které jsem se zaměřil ve svém díle. Při větší časové dotaci je možné vybádat demografický vývoj Lokte nejen v 18. století, ale i v 17. století. Dále by se dala provést analýza nemocí, na které lidé umírali, migrace mezi farnostmi nebo sociálního původu manželů.

Summary

This bachelor thesis focused on the demographic development in Locket in the 19th century. The research was focused on the main indicators of demographic development, namely birth rate, mortality rate, and marriage rate. The data necessary for the research was obtained by anonymous excerpt of data from digitized register books. The obtained data helped to capture and describe the demographic development, which was the primary goal of this work and has been successfully achieved.

In the chapter about birth rate, the research concluded that a total of 9,386 children were born in Locket throughout the 19th century, of which 4,859 were boys and 4,527 were girls. The number of births had an increasing trend throughout the century, so it is not surprising that the least number of births were recorded in 1800, when 42 children were born. On the contrary, in 1896, 158 children were born, making it the most fertile year. Twins were also included in the total number of births, with 75 pairs of twins being born, which represents 1.6% of the total number of births. The proportion of illegitimate births was very high, accounting for approximately 16.2%, or 1,521 children.

In the chapter about mortality, it was found that a total of 8,941 people died. Men had a higher representation in mortality, with 4,707 deaths, which represent 52.23% of the total number of deaths. Fewer women died, specifically 4,234, which represents 47.77% of the total number of deaths. The smallest number of deaths was recorded in 1810, when 38 deaths were recorded. On the contrary, the highest number of deaths was recorded in 1872, when 191 people died. On average, 89.4 Locket residents died each year. Tracking the average age, the average age of all deceased in Locket was found to be 30.1 years. Women lived longer, with an average age of 31.9 years, while men lived to an average age of 28.3 years.

In the final chapter dealing with marriage, the total number of marriages was found to be 1,812, averaging 18.12 marriages per year. The most weddings were held in 1882 when 36 weddings taking place. On the contrary, the least number of weddings occurred in 1818, with only 4 marriages occurred. Regarding the marital status of the spouses before marriage, the situation prevailed when a single man married a single woman, specifically in 1,423 cases, representing 78.5% of all recorded marriages. When a single man entered into marriage for the first time, he was on average 28.6 years old. Conversely, the average age for women was 26.1 years. In the case of widowers and widows, the overall average age at the time of entering into a new marriage was 42,1 years.

Zdroje

a) Archiválie

1. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1794 - 1809, číslo fondu 10014, signatura Loket 016.

2. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1809 - 1824, číslo fondu 10014, signatura Loket 017.

3. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1824 - 1832, číslo fondu 10014, signatura Loket 018.

4. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1832 - 1841, číslo fondu 10014, signatura Loket 019.

5. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1841 - 1853, číslo fondu 10014, signatura Loket 020.

6. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1853 - 1866, číslo fondu 10014, signatura Loket 021.

7. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1866 - 1883, číslo fondu 10014, signatura Loket 070.

8. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1883 - 1896, číslo fondu 10014, signatura Loket 071.

9. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika narozených Loket 1896 - 1907, číslo fondu 10014, signatura Loket 096.

10. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1794 - 1808, číslo fondu 10014, signatura Loket 056.

11. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1808 - 1820, číslo fondu 10014, signatura Loket 057.

12. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1820 - 1835, číslo fondu 10014, signatura Loket 058.

13. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1835 - 1852, číslo fondu 10014, signatura Loket 059.

14. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1852 - 1868, číslo fondu 10014, signatura Loket 060.

15. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1868 - 1881, číslo fondu 10014, signatura Loket 061.

16. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1881 - 1898, číslo fondu 10014, signatura Loket 080.

17. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika zemřelých Loket 1899 - 1911, číslo fondu 10014, signatura Loket 092.

18. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1794 - 1819, číslo fondu 10014, signatura Loket 044.

19. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1819 - 1840, číslo fondu 10014, signatura Loket 045.

20. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1840 - 1848, číslo fondu 10014, signatura Loket 046.

21. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1848 - 1854, číslo fondu 10014, signatura Loket 047.

22. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1854 - 1873, číslo fondu 10014, signatura Loket 048.

23. Státní oblastní archiv v Plzni, sbírka matrik západních Čech, matrika oddaných Loket 1873 - 1904, číslo fondu 10014, signatura Loket 086.

b) Literatura

1. BOZDĚCH, Lukáš. *Vývoj obyvatelstva Staňkova v 19. století*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Fialová, Ludmila. 66. s.

2. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0. 398 s.

3. FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva České republiky a francouzští demografové*. Pp. 197–204 in *Cahiers du CEFRES* 29. CEFRES, Praha 2003. 9 s.

4. KAŠIČKA, František a Bořivoj NECHVÁTAL. *Loket*. Ilustrovala Kateřina KÁBRTOVÁ. Praha: Odeon, 1983. Památky. 265 s.

5. KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 401 s.

6. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962. Populární právní knižní knihovna. 281 s.

7. LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-756-3. 181 s.

8. MAUR, Eduard. *Základy historické demografie*. Praha, 1983. 194 s.

9. NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-397-3. 414 s.

10. NEKVAPIL JIRÁSKOVÁ, Šárka. *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v letech 1790-1899*. Pardubice, 2010. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. 157 s.

11. PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. 333 s.

12. ŠAMÁNKOVÁ, Eva a Jiří VONDRA. *Loket: státní hrad, město a památky v okolí*. Praha: STN, 1963. 47 s.

13. VELKOVÁ, Alice. *Demografický vývoj Českých zemí*. In: Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 4, D-G (dadaismus - gymnázium) / Praha: Historický ústav, 2015. 98-110. s.

14. VESELÁ, Jana. *Úvod do demografie*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. ISBN 80-7194-339-8. 94 s.

c) Periodika

1. *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1991 roč. 89, č. 4, ISSN 0862-6111.

d) Internetové zdroje

1. Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Historick%C3%A1_demografie.

2. Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z:
https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demografie_historick%C3%A1.

Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka – Počet oddaných, narozených, zemřelých a přirozený přírůstek v Lokti v 19. stol

Rok	Počet oddaných	Počet narozených	Počet zemřelých	Přirozený přírůstek
1800	11	42	47	-5
1801	10	48	61	-13
1802	16	60	55	5
1803	18	59	49	10
1804	10	64	54	10
1805	13	55	46	9
1806	5	51	59	-8
1807	16	45	42	3
1808	11	71	46	25
1809	13	52	48	4
1810	10	63	38	25
1811	11	68	42	26
1812	9	46	53	-7
1813	9	68	62	6
1814	9	64	64	0
1815	7	57	63	-6
1816	9	63	52	11
1817	14	63	65	-2
1818	4	60	57	3
1819	15	74	55	19
1820	15	72	63	9
1821	6	63	46	17
1822	17	77	60	17
1823	22	70	42	28

1824	9	71	42	29
1825	13	72	52	20
1826	13	83	58	25
1827	22	75	56	19
1828	12	72	56	16
1829	12	75	69	6
1830	9	73	51	22
1831	8	90	73	17
1832	13	76	62	14
1833	7	69	59	10
1834	10	81	55	26
1835	19	89	49	40
1836	14	89	71	18
1837	17	81	79	2
1838	16	83	92	-9
1839	17	81	65	16
1840	19	91	67	24
1841	19	100	62	38
1842	12	92	77	15
1843	17	81	73	8
1844	12	87	85	2
1845	9	89	77	12
1846	16	91	83	8
1847	30	87	66	21
1848	15	97	76	21
1849	12	96	92	4
1850	23	85	72	13
1851	18	110	75	35

1852	18	102	102	0
1853	18	97	72	25
1854	20	84	61	23
1855	17	82	86	-4
1856	19	86	78	8
1857	9	123	93	30
1858	31	103	76	27
1859	21	115	95	20
1860	24	103	87	16
1861	29	125	73	52
1862	22	106	117	-11
1863	18	135	88	47
1864	13	123	85	38
1865	18	105	91	14
1866	9	111	133	-22
1867	19	102	118	-16
1868	24	111	118	-7
1869	13	119	121	-2
1870	27	82	137	-55
1871	25	102	117	-15
1872	24	106	191	-85
1873	34	118	101	17
1874	31	95	78	17
1875	25	93	89	4
1876	17	109	103	6
1877	25	106	147	-41
1878	23	118	137	-19
1879	23	124	118	6
1880	28	120	102	18

1881	16	124	108	16
1882	36	125	117	8
1883	27	113	117	-4
1884	27	131	114	17
1885	26	126	146	-20
1886	21	127	143	-16
1887	32	124	188	-64
1888	27	123	144	-21
1889	11	126	122	4
1890	28	119	147	-28
1891	35	122	168	-46
1892	22	133	128	5
1893	29	144	164	-20
1894	30	139	157	-18
1895	29	118	148	-30
1896	23	158	166	-8
1897	25	143	154	-11
1898	29	142	157	-15
1899	22	123	176	-53
Celkem	1812	9386	8941	445

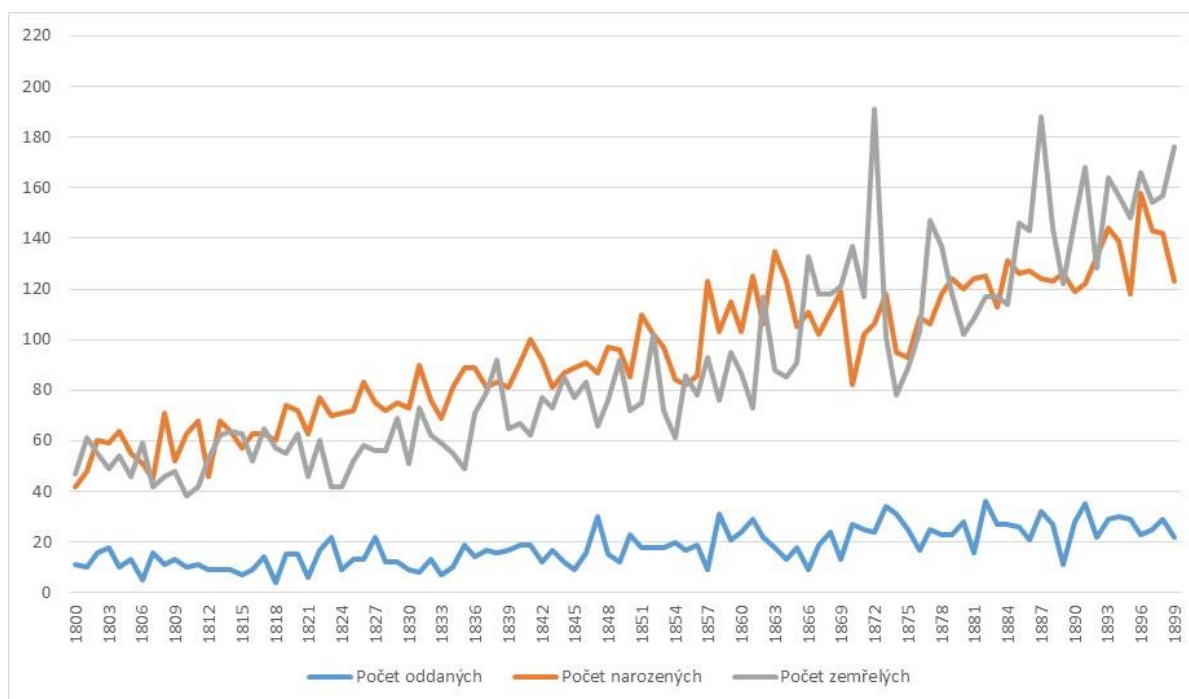
Příloha č. 2

Tabulka – Počet oddaných, narozených, zemřelých a přirozený přírůstek v Lokti v 19. století

Období	Počet oddaných	Počet narozených	Počet zemřelých	Přirozený přírůstek
1800- 1809	123	547	507	40
1810- 1819	97	626	551	75
1820- 1829	141	730	544	186
1830- 1839	130	812	656	156
1840- 1849	161	911	758	153
1850- 1859	194	987	810	177
1860- 1869	189	1140	1031	109
1870- 1879	254	1053	1218	-165
1880- 1889	251	1239	1301	-62
1890- 1899	272	1341	1565	-224
Celkem	1812	9386	8941	445

Příloha č. 3

Graf – Celkový počet oddaných, narozených a zemřelých v Lokti v 19. století.

Seznam tabulek a grafů

a) Tabulky

Tabulka č. 1 – Celkový počet narozených a pohlavní zastoupení v Lokti v 19. století.....	20
Tabulka č. 2 – Počet narozených dětí dle měsíců v Lokti v 19. století.....	22
Tabulka č. 3 – Vývoj a počet nemanželských dětí v Lokti v 19. století.....	25
Tabulka č. 4 – Celkový počet zemřelých a pohlavní zastoupení v Lokti v 19. století.....	30
Tabulka č. 5 – Počet zemřelých dle měsíců v Lokti v 19. století.....	31
Tabulka č. 6 – Průměrný věk zemřelých v Lokti v 19. století.....	34
Tabulka č. 7 – Průměrný věk zemřelých starších 15 let v Lokti v 19. století.....	36
Tabulka č. 8 – Rozdělení úmrtnosti dle věkových skupin v Lokti v 19. století.....	38
Tabulka č. 9 – Rozdělení dětské úmrtnosti v Lokti v 19. století.....	41
Tabulka č. 10 – Rozdělení kojenecké úmrtnosti v Lokti v 19. století.....	42
Tabulka č. 11 – Celkový počet sňatků v Lokti v 19. století.....	45
Tabulka č. 12 – Rodinný stav snoubenců v Lokti v 19. století.....	48
Tabulka č. 13 – Sezónní rozložení sňatečnosti v Lokti v 19. století.....	49
Tabulka č. 14 – Průměrný věk snoubenců v Lokti v 19. století.....	52
Tabulka č. 15 – Průměrný věk svobodných snoubenců v Lokti v 19. století.....	55
Tabulka č. 16 – Průměrný věk ovdovělých snoubenců v Lokti v 19. století.....	57

b) Grafy

Graf č. 1 – Vývoj počtu narozených v Lokti v 19. století.....	21
Graf č. 2 – Počet narozených dětí dle měsíců v Lokti v 19. století.....	22
Graf č. 3 – Vývoj počtu zemřelých v Lokti v 19. století.....	30
Graf č. 4 – Počet zemřelých dle měsíců v Lokti v 19. století.....	32
Graf č. 5 – Průměrný věk zemřelých v Lokti v 19. století.....	35

Graf č. 6 – Průměrný věk zemřelých starších 15 let v Lokti v 19. století.....	37
Graf č. 7 – Vývoj sňatků v Lokti v 19. století.....	46
Graf č. 8 – Počet sňatků dle měsíců v Lokti v 19. století.....	49
Graf č. 9 – Průměrný věk snoubenců v Lokti v 19. století.....	53
Graf č. 10 – Průměrný věk svobodných snoubenců v Lokti v 19. století.....	55
Graf č. 11 – Průměrný věk ovdovělých snoubenců v Lokti v 19. století.....	58